

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Diplomová práce

2015

Markéta Nováčková

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav primární a preprimární edukace

Vlastivědné zajímavosti CHKO Broumovsko
Diplomová práce

Autor: Markéta Nováčková
Studijní program: 1M7503 / Učitelství pro základní školy (1. stupeň)
Studijní obor: 7503T047 / Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Vedoucí práce: Mgr. Martin Skutil, Ph.D.

Hradec Králové

2015

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

Pedagogická fakulta

Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno a příjmení: Markéta Nováčková
Osobní číslo: P101060
Studijní program: M7503 Učitelství pro základní školy (1. stupeň)
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Název tématu: Vlastivědné zajímavosti CHKO Broumovsko
Zadávající katedra: Ústav primární a preprimární edukace

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í:

Diplomová práce si klade za cíl vytvořit metodickou příručku, která pomůže pedagogickým pracovníkům s přípravou nejen hodin vlastivědy, ale i s přípravou školních výletů a exkurzí. Teoretická část je dělena do tří logických celků a to „Lidé“, „Příroda“, „Místa“. Při práci budu vycházet z běžně dostupné literatury, internetových zdrojů, ale i z vlastní zkušenosti a kontaktu s místními obyvateli. Nově vytvořené materiály budou v praxi ověřeny a bude provedena jejich reflexe.

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Martin Skutil, Ph.D.
Ústav primární a preprimární edukace
Datum zadání diplomové práce: 24. 1. 2014
Termín odevzdání diplomové práce: 24. 1. 2016

Doc. PhDr. Pavel Vacek, Ph.D.
děkan

PhDr. Pavel Zíkl, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové, dne 14. 2. 2015

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu diplomové práce Mgr. Martinu Skutilovi, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady poskytované v průběhu celé práce, a také své rodině za všestrannou podporu po celou dobu studia.

Anotace

NOVÁČKOVÁ, Markéta. *Vlastivědné zajímavosti CHKO Broumovsko*. [Diplomová práce]. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015. 96 s.

Cílem této diplomové práce bylo vytvořit metodickou příručku, která pomůže pedagogickým pracovníkům s přípravou nejen hodin vlastivědy a zeměpisu, ale zejména s přípravou školních výletů a exkurzí. Celá práce je dělena do čtyř logických celků a to „Lidé“, „Příroda“, „Místa“ a „Závěry“. Při práci jsem vycházela z běžně dostupné literatury, internetových zdrojů, ale i z vlastní zkušenosti a kontaktu s místními obyvateli. Nově vytvořené materiály byly v praxi ověřeny a byla provedena jejich reflexe.

Klíčová slova:

CHKO Broumovsko, Adršpašsko-Teplické skály, turistika, školní výlet, metodická příručka

Annotation

NOVÁČKOVÁ, Markéta. *Geography points of interest in CHKO Broumovsko*. [Diploma Dissertation]. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2015. 96 pp.

This thesis task was to create the methodical guidance which is supposed to help to teachers with their geography lessons preparation but mostly the excursion and school trips preparation. The thesis is divided into four logical parts: „People“, „Nature“, „Places“ and „Conclusions“. During my work I did use the commonly available literature, Internet sources as well as the own experience and the real contact with local inhabitants. Newly created material will be validated by practical use and the reflection will be proceeded too.

Keywords:

CHKO Broumovsko, Adršpašsko-Teplické skály, turism, school class trips; method guidance

Obsah

1	Úvod	9
2	CHKO Broumovsko.....	11
2.1	Příroda.....	11
2.1.1	Geologie	12
2.1.2	Klima.....	14
2.1.3	Hydrologie	14
2.1.4	Fauna a flora.....	16
2.2	Lidé	17
2.2.1	Historie osídlení	17
2.2.2	Průmysl, zemědělství	23
2.2.3	Lidová architektura	24
2.2.4	Kultura	26
2.2.5	Sport.....	29
2.3	Místa.....	42
2.3.1	Města a obce.....	42
2.3.2	Další významné stavby	49
3	Výlety.....	53
3.1	Jednodenní výlet č. 1 (Adršpach).....	53
3.1.1	Logistika.....	53
3.1.2	Popis trasy	54
3.1.3	Body zájmu a doprovodné texty.....	58
3.1.4	Zhodnocení.....	58
3.2	Jednodenní výlet č. 2 (Teplice nad Metují).....	59
3.2.1	Logistika.....	59
3.2.2	Popis trasy	60
3.2.3	Body zájmu a doprovodné texty.....	61
3.2.4	Zhodnocení.....	61
3.3	Dvoudenní výlet č. 1 (Adršpašsko-Teplickými skalami).....	62
3.3.1	Logistika.....	62
3.3.2	Popis trasy	63
3.3.3	Body zájmu a doprovodné texty.....	64
3.3.4	Zhodnocení.....	65
3.4	Dvoudenní výlet č. 2 (Bischofstein).....	66

3.4.1	Logistika.....	66
3.4.2	Popis trasy	67
3.4.3	Body zájmu a doprovodné texty.....	69
3.4.4	Zhodnocení.....	70
3.5	Jednodenní výlet č. 3 (Náchod).....	71
3.5.1	Logistika.....	71
3.5.2	Popis trasy	71
3.5.3	Body zájmu a doprovodné texty.....	71
3.5.4	Zhodnocení.....	72
3.6	Jednodenní výlet č. 4 (Broumov).....	73
3.6.1	Logistika.....	73
3.6.2	Popis výletu.....	74
3.6.3	Body zájmu a doprovodné texty.....	74
3.6.4	Zhodnocení.....	74
4	Závěr	75
5	Seznam zdrojů	77
6	Seznam obrázků.....	82
7	Přílohy	85

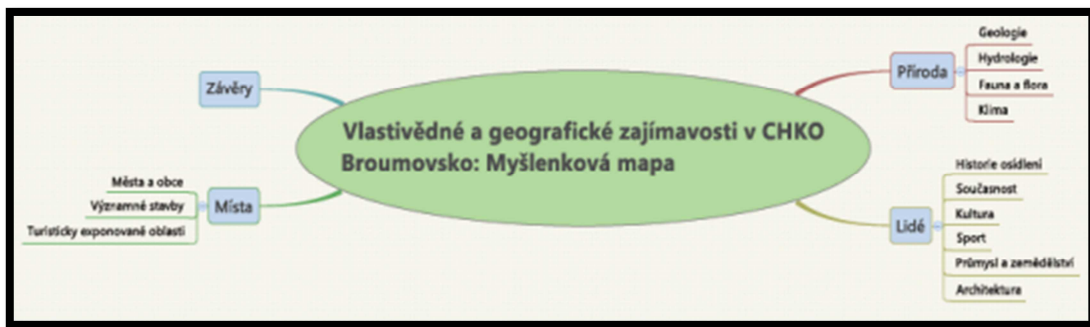
1 Úvod

Diplomová práce vychází z předpokladu, že dobře připravený školní výlet je značně přínosným a pozitivním příspěvkem během vzdělávání dětí a klade si za cíl tento předpoklad potvrdit. Pokud jsou informace během výletu dětem podávány srozumitelné a dostatečně zajímavé, děti si je lépe zapamatují a výuka je efektivnější. Zároveň je faktem, že chceme-li do dětí dostat určité kvantum encyklopedických informací, je lepší zasadit je do poutavého příběhu, než je suše oznamovat. Název práce zmiňuje „zajímavosti“ a ty by tato metodická příručka měla přinést. S ohledem na rozsah práce je logickým vyústěním nutnost zaměření se pouze na několik míst. Vzhledem k turistické atraktivitě a nabídce vyžití byly vybrány Adršpašsko-Teplické skály a jejich nejbližší okolí. Také dvě zajímavá města - Broumov a Náchod.

Internetové i papírové průvodce a mapy nabízejí nepřehledné množství informací. Není úmyslem je extrahovat, či přepisovat. Spíše z nich vyjít a tam, kde to bude přínosné, pustit se do větší hloubky. Cílem práce není zahrnout pedagogicky detailními informacemi ve všech oborech. Nakonec detailní informace jsou snadno přístupné například z literatury, jejíž seznam je součástí práce. Během práce je využíváno i informačních zdrojů získaných v místě. Tedy rozhovory s lidmi, pozorování míst.

Praktická část se zaměřuje na práci v terénu přímo s dětmi. Výlety jsou realizovány, je posouzen jejich přínos a reakce dětí na ně. Součástí jsou i přehledné mapy dostupné ze serveru Mapy.cz. Pracuje se s doprovodnými texty a dětem je zamýšleno poutavě předat v názvu práce zmíněné zajímavosti. Příručka si klade za cíl nabídnout vychovatelům souhrn textů, jejichž přečtením se dětem osvětlí nějaké téma, či navodí ta správná atmosféra. Texty je možné využít i jako součást běžné výuky v lavici. Jejich rejstřík s jasným klíčem k použití během výletů je zpracován na konci práce. V části praktické je o nich v kapitolách „Body zájmu a doprovodné texty“ rovněž zmínka.

Tvorba této metodické příručky využívá z pohledu přístupu kvalitativní výzkum. Tedy spíše podrobnou a dlouhodobější analýzu konkrétních míst a objektů. Motivací k tomuto stylu práce a myšlení je zejména pedagogova praktická potřeba a dostupnost kvalitního a poutavého materiálu, který dokáže děti zaujmout a obohatit.

Obr. 1 - Původní myšlenková mapa

2 CHKO Broumovsko

Vzhledem k povaze této diplomové práce je teoretická část koncipována tak, aby sloužila uživatelům vzniklé metodické příručky jako zdroj základních informací o lokalitě CHKO Broumovsko, ale i jako zdroj „zajímavostí“ a doprovodných pracovních textů. To je důvod, proč některé kapitoly jsou zpracovány velmi obecně a ne do veliké hloubky a jiné naopak.

„Metodická příručka je součástí pomocných materiálů, návod jak postupovat při vykonávání jisté činnosti, jak pracovat s něčím, s nějakými prostředky, či pomůckami.“ (Piaček a Kravčík, 1999).

2.1 Příroda

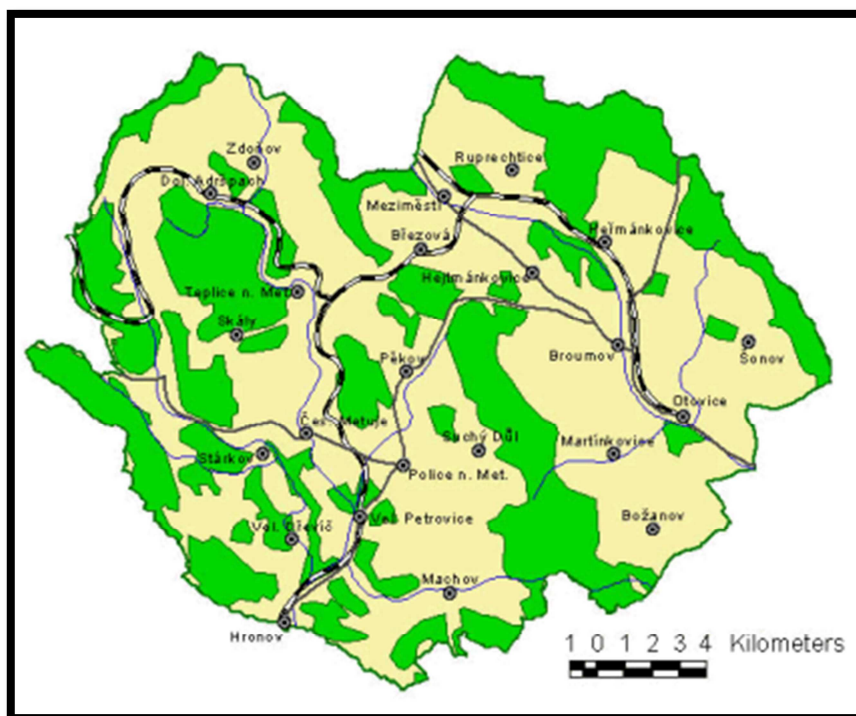
CHKO Broumovsko se nachází ve východních Čechách, Královéhradeckém kraji, v okresech Náchod a Trutnov. Je součástí geomorfologického celku Broumovská vrchovina a zaujímá rozlohu cca 41000 ha. Z tohoto celku se dále věnujeme jedné z jeho tří částí (Žacléřská vrchovina, Meziměstská vrchovina, Polická vrchovina), specificky Polické vrchovině. CHKO byla zřízena v roce 1991. Tato oblast je bohatá na skalní města a stolové hory. (Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2015).

Obr. 2 – Znak CHKO Broumovsko

Severovýchodní hranici CHKO Broumovsko utváří státní hranice mezi Českou republikou a Polskem mezi hraničními přechody Náchod Běloves a Trutnov Poříčí

Královec. Jižně je pak území ohraničeno tokem Úpy mezi Trutnovem Poříčím a Českou Skalicí (Dibelková, Nováková a kol., 2003).

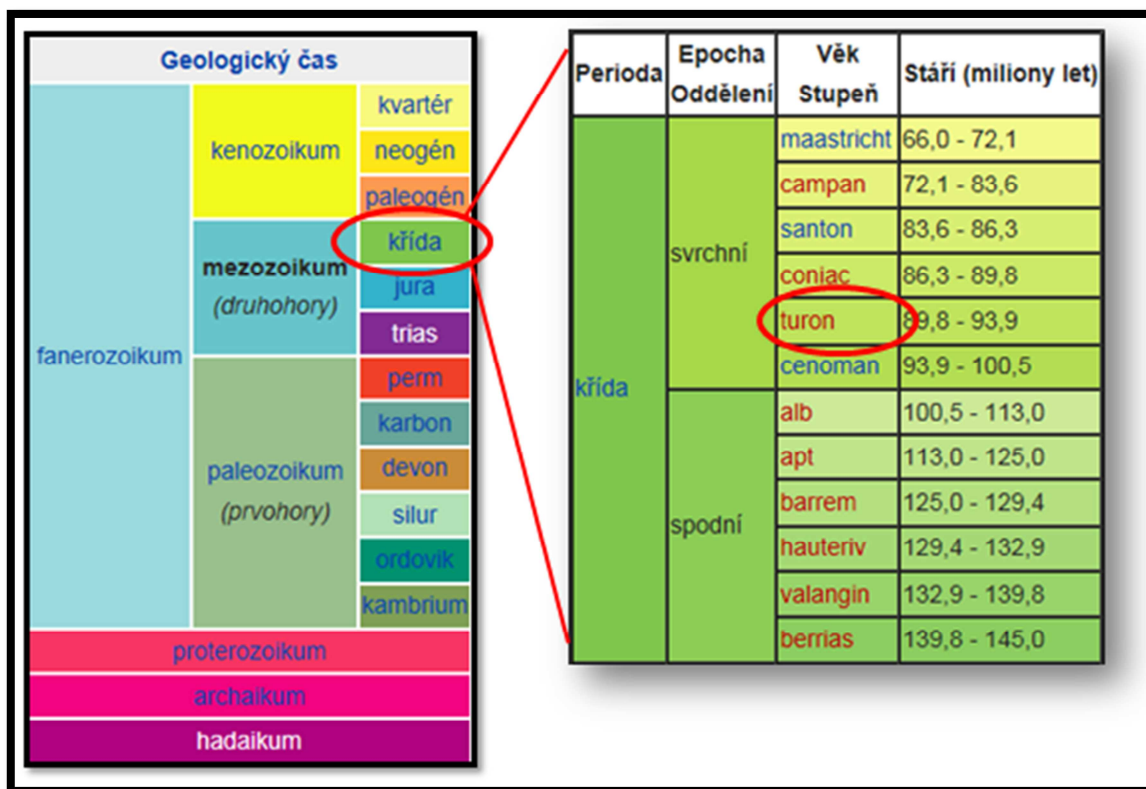

Obr. 3 – Území CHKO Broumovsko

2.1.1 Geologie

„Chráněná krajinná oblast Broumovsko patří ke geologickému celku vnitrosudetské pánve, její česká část (asi 1/3, větší část se nachází na území Polska) orograficky odpovídá Broumovské vrchovině“ (Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2015). („Orografie = horopis“; Klimeš, 2005, s. 518). Vnitrosudetská pánev je lemována dvěma pásmy kuest (ze španělštiny kopec, hora, svah; Španělsko - český slovník, 2015) vzniklých v mladším paleozoiku. Významný podíl na tvorbě krajiny mělo pak Saxonské vrásnění, které dále vedlo ke vzniku příčných zlomů. Pískovce Polické pánve jsou křídové z období středního turonu. Křemenná zrna mají průměr 0,1 až 0,4 mm a nepatrnou příměs tvoří živec. Tmel je kaolinický, nebo glaukonický. Zabarvení skal do červena i jejich inkrustace jsou potom způsobeny limonickými příměsemi. Horniny jsou nestejnorodé a to dává rovněž šanci vzniku rozmanitě tvarovaných věží, skalních bran, hřibů a dalších bizarních útvarů. Skalní města (rozsáhlejší uskupení skalních tvarů) vznikla postupnou erozí nehomogenního

pískovcového sedimentu po ustoupení křídového moře. Největším z nich je komplex Adršpašsko-Teplických skal, zaujímající rozlohu asi 28 čtverečních kilometrů (Sýkora, 2004). Následující obrázek časově objasňuje vznik skalních měst Polické vrchoviny.

Obr. 4 – Geologický čas

Za zmínku rozhodně stojí i pseudokrasové jevy, neboť Teplické skály se mohou pochlubit evropským unikátem. Tím je největší pseudokrasový jeskynní komplex v Evropě. Nazývá se Poseidon a byl objeven a zmapován v roce 2006. Celková délka jeskyní dosahujících hloubky až 105 m je 27,5 km. Komplex jeskyní není turisticky přístupný (Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2015). Zajímavostí je, že mezi speleology je tento evropský unikát zdrojem vzrušených diskuzí a speleologickou obec dělí na dva tábory. Uznat či neuznat, že se jedná o jeskyně.

2.1.2 Klima

Broumovská vrchovina patří mezi oblasti mírně chladné. Nabízí jen 20 letních dní za rok. Průměrná teplota v červenci je tu potom 15 – 16 °C a v lednu minus 3 – 4 °C. Počet dní s průměrnou teplotou 10 °C a více je 120 až 140 za rok. Roční srážkový úhrn je 850 – 1000 mm. Skalním městům je příznačné, že otevřené jižně exponované stěny a vrcholy se oproti okolí lokálně přehřívají, zatímco v úzkých soutěskách a jeskyních se udržuje chladný vzduch a výkyv teplot je minimální. (Sýkora, 2004).

„Poněkud svérázné mikroklima vykazují skály a rozlehlější skalní města. Dost časté jsou lokální, krátkodobé tepelné inverze, které ovšem mají vliv i na celoroční chladnější průměry. Přes noc stékající chladný vzduch se udržuje v málo větraných nižších polohách, zatímco vyšší polohy jsou o něco teplejší. Ty mívají zpravidla více slunce než zastíněné rokle a hluboká údolí. Inverze jsou tak patrné hlavně zrána. Po několika hodinách dochází k postupnému vyrovnání teplot, kdy vedoucí úlohu v řazení vzdušných vrstev v krajině znovu přejímají nadmořské výšky. Tyto jevy jsou patrné hlavně na podzim a v zimě, kdy zároveň dochází častěji k utišení větru a zhoršení rozptylových podmínek. Na Sibiři v Teplických skalách pak sněhová pokrývka přetrvává až do pozdního jara, či časného léta.“ (Dibelková, Nováková a kol., 2003, s. 12 - 13).

Z cca desetiletého pozorování zjišťujeme, že kraj CHKO Broumovsko je citelně chladnější než například okres Hradec Králové, Chlumeck nad Cidlinou. Průměrný rozdíl teplot v Adršpachu a v Chlumci nad Cidlinou je bez ohledu na roční období cca 4°C. Mediálně známý je pak Adršpach i tím, že často společně s Horskou Kvildou na Šumavě a Orlickým Záhořím hlásí v zimních měsících rekordně nízké teploty. Stanice hydrometeorologického ústavu je umístěna na samotném okraji obce, u silnice spojující Teplice nad Metují s Adršpachem, ve stinném místě naproti Hotelu Skalní Mlýn. Teplotní rekord je tu -31°C z 2. 2. 2012. Data jsou tu oficiálně vyhodnocována až od roku 2005 (Česká televize, 2012).

2.1.3 Hydrologie

Území CHKO Broumovsko patří k povodí Labe (řeka Metuje) a Odry (řeka Stěna). Menší z řek, Stěna, je přítokem kladské Nisy. Tato říčka zcela odvodňuje Broumovskou kotlinu. Jejími přítoky jsou mnohé potoky jako Vižňovský, Hejtmánkovický, Ruprechtický a další. Tok Stěnavy na území ČR není delší než 18 km.

Řeka protéká Meziměstím, Olivětínem, Broumovem a za Otovicemi opouští naši vlast. (Rybář, Staněk a kol., 1986). Metuje je hlavní tokem popisované oblasti. Pramení na západ od Adršpašských skal a ještě v nich napájí Adršpašské jezírko, které je jedním z cílů výletů popsaných v této metodické příručce. Nejvýznamnějšími přítoky Metuje jsou Zdoňovský potok a Vlášenska. Tok Metuje je 72 km dlouhý a řeka se vlévá do Labe pod Jaroměří. Její průměrný průtok u ústí je 5,8 kubíků za sekundu, nicméně při tzv. stoleté vodě byl naměřen průtok 200 sekundových krychlových metrů. (Dibelková, Nováková a kol., 2003).

Polická křídlová pánev představuje jednu z nejvydatnějších a nejkvalitnějších zásobáren podzemní pitné vody. Vydatnost tohoto zdroje je 350 litrů za sekundu. (Bergmann, Burian a Jeřábková, 2003). Důkazem kvality podzemních vod je též fakt, že značka stolní vody Toma Natura má svoji stáčírnu (dceřiná společnost amerického koncernu Pepsico) právě v Teplicích nad Metují. Zájmu médií se těší i místní obyvatelé a o kvalitě vody z místních studní byl napsán nejméně jeden článek v tisku. I běžný turista si může povšimnout zajímavých hydrogeologických úkazů, jako jsou například termální pramen v Teplicích nad Metují, jenž napájí místní rybníček. Ten nezamrzá ani při extrémních mrazech okolo -30 °C. Ke Stříbrnému prameni ve Vlčí rokli se osobitou legendou vrátíme ještě v praktické části této práce. Cenným zdrojem pitné vody je například Bučnický pramen a neméně zajímavý je pak mírně radioaktivní pramen u kaple Máří Magdalény nad Teplickým koupalištěm. Několik drobných pramenů je možné registrovat i na neznámé horolezecké stezce vedoucí paralelně s cyklostezkou mezi Skalním a Spáleným mlýnem. O kvalitě a výtečné chuti místní vody se nakonec může s využitím výše uvedené nabídky přesvědčit každý.

Další hydrologickou zajímavostí jsou místní jezírka.

Pískovna: Krásné jezero nadpřirozeně modro-zelené barvy u vstupu do Adršpašského skalního města. Vzniklo zatopením bývalého pískovcového lomu. Těžbu písku zde zahájil ve 20. letech majitel adršpašského panství Konstantin Nádherný – Borutin. Těžba písku pokračovala až do roku 1972, kdy byla ukončena z důvodu ochrany přírody. (Piskari.cz, 2015; Itras, 2015).

Černé jezírko (Bischofstein): Rašelinné jezírko černé barvy vedle areálu zámku Bišík, pod zříceninou hradu Katzenstein. Při slunných dnech poskytuje hladina jezera krásné zrcadlové efekty. Jezírko v současnosti postupně zarůstá rákosím a travami. Mezi

místními panuje domněnka, že za pár desítek let přestane existovat a zbude po něm jen močál. Podobný osud postihlo totiž v CHKO Broumovsko Zelené jezírko, menšího souseda jezírka Černého, ještě blíže k zámku. A další "Černé jezírko" na okraji adršpašských skal poblíž tzv. Kašpárkárny, podle kterého byla v minulosti pojmenována i jedna z lezeckých oblastí, Rokle nad Černým jezírkiem.

Adršpašské jezírko: Bylo již zmíněno dříve. Je napájeno Metují a dává základ Velkému vodopádu v Adršpašských skalách. V rámci školního výletu je možné projet se po něm na pramici.

2.1.4 Fauna a flora

„Biogeograficky je Broumovsko přechodnou a rozmanitou krajinou s četnými vlivy a pronikáním ze sousedství. A jestliže se zvířena ve své pestrosti, ve srovnání s jinými oblastmi, jeví poměrně chudá, naopak vegetace je poměrně bohatá. Její rozmanitost předurčuje už silná členitost terénu se střídajícím se petrografickým (petrografie: „věda zabývající se studiem hornin“ (příroda.cz, 2015)) a půdním podkladem na malém prostoru.“ (Dibelková, Nováková a kol., 2003, s. 14). Pokud máme ilustrovat tuto bohatost v číslech, pak v CHKO Broumovsko nalezneme přibližně jeden tisíc rostlinných druhů. Nevyskytuje se zde mnoho silně a kriticky ohrožených druhů. Pokud už se vyskytnou, nalezneme je ve strmých lesnatých svazích se skalními výchozy (např. lilie zlatohlavá, kapradina laločnatá) případně na loukách či mokřadech, zde jmenujme třeba orchidej vstavačovitou. V důsledku teplotní inverze se mohou některé chladomilné rostliny vyskytovat i v polohách pod 400 m n. m.

Podíl lesní půdy v CHKO Broumovsko je přibližně 35 %. V minulosti, myšleno ještě před koncem 18. století, byly lesy smíšené s největším zastoupením borovice, břízy, dubu, smrku, buku a jedle. Nástup průmyslové revoluce následovaný socialistickým hospodářstvím změnil tento přirozený smíšený les na smrkovou monokulturu s příměsí modřínu, což bylo a je ekonomicky nejvýhodnější. Z pohledu ekorovnováhy je to však velmi nezdravé, a proto i nový lesní zákon ukládá v současnosti povinnost vysazovat vedle tradičního smrku i větší procento listnáčů a jedle. V CHKO Broumovskou se ročně vytěží několik desítek tisíc kubických metrů smrkového dřeva. Většina z něj se vyváží mimo region dále do Královehradeckého či Pardubického kraje. (Bergmann, Burian a Jeřábková, 2003).

Charakter fauny je v CHKO Broumovsko značně determinován činností člověka i místním specifickým klimatem. Lidská činnost spojená s těžbou dřeva ochudila tento kraj o společenství velkých savců i ptáků. Dnes se tu už nesetkáme s vlky, zubry, medvědy ani orly. Lesní monokultura zase zredukovala rozmanitost teplomilných druhů a ty byly nahrazeny spíše hmyzem a faunou chladnějších jehličnatých porostů.

Klimatické extrémy umožňují nalézt živočichy vyloženě teplomilné. Jihovýchodní paseky s kameny jsou vhodným útočištěm například pro zmiji obecnou nebo ještěrku obecnou. Glaciální relikt (pozůstatky z doby ledové) zastoupené pavouky či roztoči přežívají ve studených pseudokrasových jeskyních Teplických skal. Ve skalách hnízdí značný počet dravců a jejich ochrana je dokonce svázána s regulací horolezeckého sportu. Na některé skály se nesmí lézt vůbec, na jiné zase třeba jen tři měsíce v roce. (Piskari.cz, 2015). Nalezneme zde dravce, jako jsou poštolky, krahujci, jestřáby. Výři, puštíci a další sovy jsou vzácní.

V současnosti je na Broumovsku doloženo 54 různých druhů savců. V členité lesnaté krajině je to velká lovná zvěř jako srnci, jeleni a mufloni. Setkáme se zde i s liškami a divokými prasaty. V místech obydlených a v zemědělské krajině se pak hojně vyskytují hlodavci mnoha druhů. (Dibelková, Nováková a kol., 2003). Specifikem Broumova jsou netopyři, jichž tu žije 17 druhů. Dobré podmínky k životu jim poskytuje mikroklima pískovcových skalních měst. Nelze opomenout ani poměrně hojnou populaci obojživelníků obývajících mokřady a jezírka. Různé druhy žab, poměrně vzácný mlok skvrnitý, čolci. V prostředí Černého jezírka u osady Skály se setkáme s četnou populací vážek a šídel. (Bergmann, Burian a Jeřábková, 2003).

Dle ústní zprávy teplického hajného byl v létě 2013 v oblasti Supích skal (jižní okraj Teplického skalního města) pozorován rys.

2.2 Lidé

2.2.1 Historie osídlení

Podoba dnešního CHKO Broumovsko je jedním z příkladů území, které je formováno středověkou kolonizací započatou ve 12. století. Vezmeme-li v úvahu, období od roku 1300 až do současnosti, lze konstatovat, že většinu z těchto více než sedmi set let, probíhal na území nějaký válečný konflikt. Doba novodobé historie, myšleno po druhé

světové válce, již byla obdobím vlastně mírovým, nicméně pro původní německé obyvatelstvo, nezapomínejme, že Broumovsko patřilo k Sudetům, byla doba těsně po válce velmi komplikovaná a normalizační období se rozhodně na krajině nepodepsalo v dobrém. V této práci shrneme historii do následujících celků. Doba mladšího paleolitu a mezolitu (40 000 – 6 000 let př. n. l.), neolit a eneolit (5 000 – 2 200 let př. n. l.), následované dobou až do přibližně dvanáctého století našeho letopočtu, kdy započala kolonizace. Následně připomeneme dobu přemyslovskou, období husitské, další období přinášející četné lokální vzpoury i válečné konflikty a nakonec období dvou světových válek a času mezi nimi. V novodobé historii se trochu více pozastavíme u stále velmi živého sudetského tématu, abychom přes období po vítězném únoru zmínili vývoj současný.

Nelze vyloučit, že se na popisovaném území již v paleolitické době vyskytovaly skupinky neandrtálců. Nicméně první archeologicky doložený výskyt člověka v broumovské kotlině je popsán až v době mladšího pleistocénu. Paleolitické nástroje byly nalezeny v roce 1990 na poli mezi Verněřovicemi a Březovou. Další větší množství archeologických nástrojů je pak zaznamenáno spíše na polské straně Kladska (Mioszow, Nowa Ruda) ale i v Čechách (Stárkov, Police nad Metují). Důvod relativně bohatých nalezišť je však sporný. Pravděpodobně největší roli sehrála možnost prostoupit těmito místy (přírodními přirozenými koridory) z území dnešního Polska do Čech a naopak.

Období zemědělské civilizace neolitu a eneolitu je i pro archeology nepříliš jasné. Vykopávky jsou spíše ojedinělé a tak lze těžko usuzovat, jestli se jedná spíše o vliv pravěkých stezek či kultovních praktik. Nalezeny byly například kamenné sekery, nálevkovité poháry, ale i vrtané kamenné mlaty. Podle všeho se však zdá, že první zemědělci relativně chladnou, vysoko položenou a vlhou krajinu přímo neosídlili.

Z období lidu lužických popelnicových polí (1 250 – 400 let př. n. l.) byla nalezena bronzová sekera a v této době dochází zřejmě k největšímu rozmachu pravěkého osídlení oblasti. Důkazem jsou naleziště četných pohřebišť a osad. Neméně zajímavým je nález z roku 1937 přímo z Adršpachu. Zde bylo nalezeno obytné místo s krbem a jámou, v němž byla objevena keramika datovaná do období kolem roku 450 př. n. l. Na základě tohoto nálezu však nelze s jistotou říci, zdali oblast lidé trvale obývali, či se jednalo jen o náhodné prospektory, či sezónní obydlí pastevců. Nelze ani určit etnickou

příslušnost (Keltové, przeworské obyvatelstvo apod.). V období na přelomu letopočtu kraj pravděpodobně obývali germáni. To je přisuzováno nálezům několika římských mincí z průsmyku Javořích hor. Tyto mince byly používány k uctívání posvátných pramenů. Po odchodu posledních germánských osadníků na přelomu 4. a 5. století a slovanských Charvátů ve století 6. pak místní krajina pustla a zarůstala pralesem. (Bergmann, Burian a Jeřábková, 2003).

Období české kolonizace území je datováno do 12. století a probíhalo podél obchodní stezky vedoucí Náchodskou brankou i při březích Metuje směrem k Hronovu a Polici nad Metují. Dále pak vznikají drobná zemědělská sídla v okolí Úpy a Olešnice. Druhá kolonizační vlna z přelomu 12. a 13. století je nazývána „církevní“. Je spojena zejména s činností břevnovských benediktinů. V této době byly položeny i základy města Broumov. Příčinou umožňující tuto kolonizaci byl dar knížete Přemysla Otakara I. z roku 1213. Benediktini z Břevnova získávají celé území v okolí dnešní Police nad Metují a Broumova. Rozsáhlejší okolí Broumova však bylo kolonizováno vyspělejšími Němci. Zhruba v polovině 13. století vzniká město i hrad Náchod, založený rodem Načeradiců. Náchod se tak stal odrazíštěm pro další postupující kolonizaci. Ta, podporována českými králi, se posunula i do severnějších partií regionu jako Adršpašsko a Teplicko. V roce 1255 bylo založeno město Broumov a v roce 1275 pak Přemysl Otakar II. udělil Broumovu právo na výrobu a prodej sukna, což kraj vyzdvihlo i hospodářsky. Jak to však v historii bývá i takto úspěšné a rychlé osídlení kraje vedlo ke sporům mezi tehdy bohatou církví, městským lidem a venkovskými fojty (rychtáři). Tyto spory vyvrcholily roku 1300 vojenským zásahem proti vzbouřencům. Za zmínku snad ještě stojí, že Broumov nikdy nebyl královským městem, nicméně Karel IV. městu udělil stejná práva, jako měl například Hradec Králové. Později v 15. století byla tato práva doplněna ještě o právo hrdelní. (Dibelková, Nováková a kol., 2003).

Moc a bohatství církve a šlechty spojené často s vykořisťováním lidu se staly na Broumovsku dobrým podhoubím pro podporu husitského odboje. Vždyť vedle Tábora se chudina, drobné měšťanstvo a drobná šlechta z východních Čech staly jeho největší oporou. Místní strategicky umístěné hrady, (viz kapitoly 2.3.1 a 2.3.2) ovládané Matějem Salavou z Lípy, a jejich obyvatelé, v tomto období neblaze prosluli svými spanilými jízdami hlavně do Slezska. Husité útočili na kláštery a dobývali města. Tím vlastně provokovali křížácká a císařská vojska ke zpětným vpádům do Čech, a tak zapříčinili nemilosrdné drancování zdejší krajiny. S podporou slezanů zůstal Broumov

nedobyt a situace v Náchodě se zklidnila až po jeho dobytí Jiříkem z Poděbrad v roce 1456. Klid a hospodářský rozvoj trvající až do začátku třicetileté války v roce 1618 nastal až v 16. století, kdy většina kraje připadla Pernštejnům. A bylo to právě sukno, jež odstartovalo rozmach v průmyslu i hospodaření (pivovarnictví, mlýny, cihelny atd.).

Lutheránské vyznání zejména mezi německým obyvatelstvem situaci značně zkomplikovalo a spor o dřevěný luteránský kostel se stal příčinou povstání protestantů proti habsburské monarchii v roce 1618. Následující třicetiletá válka přivedla do kraje císařské, švédské i jiné vojenské oddíly. Ty zde způsobily zkázu. Po porážce na Bílé hoře došlo k dramatickým přesunům půdy mezi vlastníky a císař tak rozděloval půdu mezi své věrné. Tak se majitelem náchodského panství stal italský general Ottavio Piccolomini. Násilná rekatolizace byla podporována z Hradce Králové a zkonfiskovaný zámek Bischofstein se stal letním sídlem biskupů. Utužování poddanství po třicetileté válce přineslo bohatství světským a církevním pánům. Nicméně nespokojenost lidu vyvrcholila tzv. Broumovskou rebelií v roce 1680. Její detailní průběh i pozadí je dostupný ve stejnojmenné knize Jaroslava Čechury (1997). Celý kraj následně pustošily i války Slezské (1713 – 1745), hlavně pak čtyřicátá léta a rovněž válka sedmiletá (1756 – 1763). Postavení poddaných se nelepšilo ani ke konci 18. století, kdy vzniklo povstání rychtářů vedené Antonínem Nývltem. Povstalci táhli na Prahu a drancovali panská sídla, kde nutili jejich správce k podpisu zrušení roboty. Jejich špatně vyzbrojené povstání bylo ukončeno střetem se 40 000 vojáky ve známé bitvě u Chlumce nad Cidlinou 26. 3. 1775. A o téměř 100 let později v roce 1866 se na území východních Čech rozhodoval konflikt Prusko – Rakouský, jehož lokální bitvy se dnešního CHKO Broumovsko rovněž dotkly. (Bergmann, Burian a Jeřábková, 2003).

Obě světové války a jejich důsledky měly obrovský vliv na budoucí dění v kraji. Rozpad Rakousko - Uherska a vznik samostatného Československého státu byl pro české Němce tvrdou ránou. Došlo zde i ke snaze ustanovit jménem všeho Broumovského obyvatelstva tzv. Německé Čechy a připojit je k Německému Rakousku. Toto úsilí však bylo později potlačeno. Nejvíce protestů bylo proti zavádění češtiny jako úředního jazyka a pozemkové reformě. Sliby prezidenta Masaryka o nezávislosti se postupně měnily v sen, nicméně hlad a bída v letech třicátých byly tvrdou realitou. Obchodu se nevedlo, došlo ke snižování platů a zakládání národnostních spolků, ale i militantních skupin domobrany českých Němců byly jakousi snahou o zachování národnostní identity. Důsledkem byla rostoucí podpora Henlein Sudentendeutsche

Partei. V roce 1938 to bylo 77 % na Broumovsku a 87 % na Teplicku. (Bergmann, Burian a Jeřábková, 2003). Pouze malá část obyvatelstva podporovala pokojné soužití Němců a Čechů. Napětí pak zvýšila mobilizace a místní Němci vítali výsledek Mnichovské dohody, aniž by tušili, jaké potíže je samotné i celou Evropu čekají. 1. 9. 1939 začala naplno 2. světová válka a většina obyvatelstva ať ze strachu nebo nadšení přijala německé občanství. S přechodem na válečný průmysl, nasazením mužů do války a žen do továren, ochabovala přízeň německého etnika pro Říši. Česká menšina uprchla do vnitrozemí, židovský majetek byl převeden do rukou Němců. Konec války v roce 1945 znamenal pro broumovské Němce největší ránu v historii vůbec. Oblast byla znovu připojena k Československu a během několika týdnů ji ovládli čeští vojáci a úředníci a začal nucený odsun původního německého obyvatelstva. Odsunuty byly 3 miliony ze 3,5 milionů Němců zde žijících. Z nich někteří nikdy žádnou extrémní nacionální stranu ani nevolili. (Sýkora, 2004).

Sudetská otázka je v kraji stále živou a podíváme-li se na ni z pohledu spíše lidského, než politického, je možné se odkázat například na knihu Petra Mikšíčka, *Sudetská pout'*, z roku 2005. Autor zde umně pracuje s termínem „Genia Loci“ tedy ducha místa v kontextu zmizelé civilizace. Při pohybu v kraji CHKO Broumovsko na nás tento fenomén rozhodně silně působí. Pro dokreslení atmosféry poslouží i dva konkrétní případy z poválečného období. První z nich je vražda 23 lidí včetně dětí a žen nedaleko Teplic nad Metují na Bukové hoře. Tento nepotrestaný čin dnes připomíná smírčí kříž, který byl na bukové hoře vysvěcen až 15. 9. 2002. Ke smírčímu kříži, jehož autorem je sochař Petr Honzátka, vede cesta lemovaná 23 nahrubo otesanými kameny, připomínajícími oběti. (Adršpach.cz, 2008). Přímou na místě tragédie je pak instalován chodník ve tvaru kříže a kruhová stéla (na výšku postavený opracovaný kámen s nápisem a výzdobou). Následující obrázky místo ještě více přibližují a další detaily jsou dostupné z informační cedule přímo na Bukové hoře.

Obr. 5 – Smírčí kříž na Bukové hoře

Druhý příběh je spojen s odsouzením šestnáctiletého mladíka, který byl donucen si vykopat v Teplicích nad Metují vlastní hrob. Popravčí četa však na zásah učitele z Hronova vystřelila do vzduchu. Mladíkovi byl vystaven úmrtní list a i s ním byl odsunut za rodiči do Bavorska. (Sýkora, 2004).

Následně byla oblast dosídlena obyvateli z vnitrozemí, ale i tzv. reemigranty z Rumunska či Ukrajiny. Po staletí fungující systém společného soužití Němců a Čechů tak válka a její důsledky zcela zdevastovaly a politické změny po roce 1948, socializace vesnice i ateizace způsobily destrukci tradičních hodnot osídlení Broumovska. K tomuto se ještě vrací kapitola 2.3.1, kde je popsán vývoj počtu obyvatel v několika obcích a také kapitola 2.2.2 pojednávající o průmyslu a zemědělství. (Bergmann, Burian a Jeřábková, 2003).

2.2.2 Průmysl, zemědělství

Pro Broumovsko jsou typická některá hospodářská odvětví, o kterých se blíže dozvíme v této kapitole.

Jak známo již od druhé poloviny 13. století dominovala lokalitě výroba sukna (vlněné tkaniny). Tato výroba pak dala vzniknout silnému a dodnes existujícímu průmyslovému odvětví. Významným výrobcem sukna bylo Broumovsko až do roku 1618, počátku třicetileté války. Charakteristickým prvkem textilního průmyslu je export. Zvláštností, a to nejen na Broumovsku, je fakt, že zde len soupeří s bavlnou a to vedlo i k tomu, že výrobci se zabývali oběma směry najednou. Toto jsou další dva produkty, jimiž je kraj známý. Po bitvě na Bílé hoře zde fungovalo několik set domácích tkalcoven. Je logické, že i slezské války a sedmiletá válka zasadily textilnímu průmyslu velkou ránu a to v podobě ztráty zdrojů surovin, ale i odbytiště výrobků. Bavlna a len jsou v 19. století spjaty s nástupem průmyslové revoluce a začínají být zpracovávány továrním způsobem. (Bergmann, Burian a Jeřábková, 2003). Připomeňme čtyři nejvýznamnější podniky té doby. Mechanická tkalcovna Josefa Schrolla v Olivětině. S výstavbou začal roku 1856. Jeho podnik se dále rozrůstal a za pozornost jistě stojí i fakt, že od 80. let 19. století začal právě Schroll budovat důležitou železniční křižovatku v Meziměstí. Další je tkalcovna vídeňana Moritze Schura, která před první světovou válkou zaměstnávala 800 tkalců. Do třetice firma bratří Nowotných, zabývající se zejména technickými tkaninami a zušlechťování a potiskem textilu. A poslední Josef Walzel a jeho bělárna plátna vyrobeného domácími tkalci v Meziměstí. Ta se v roce 1894 dočkala i vlastní mechanické tkalcovny. Pro zajímavost dodejme, že v roce 2013 byla dokončena totální rekonstrukce této továrny a dnes slouží coby zábavní centrum se střelnicí, restaurací, horolezeckou stěnou a dalšími atrakcemi. (Centrum Walzel, 2014). Po druhé světové válce byly podniky znárodněny a výroba soustředěna do národního podniku Veba, jenž je činný dodnes a podobně jako všichni jeho předchůdci silně proexportní. Je nabíledni, že znárodnění a odsunutí německého obyvatelstva přineslo spoustu problémů, neboť absence původních německých specialistů byla řešena náhradou z vnitrozemí nebo z řad reemigrantů.

Kromě dominujícího textilního průmyslu vznikaly v dobách průmyslové revoluce v regionu i jiné podniky, spojené veskrze s lehkým průmyslem. Tak například továrna na výrobu hodin Gustava Beckera ve Velké vsi. Dále pak olivětínská slévárna Josefa Langa nebo firma A. W. Schulze na výrobu kružítek a jiných rýsovacích potřeb.

V oblasti nebyl neznámý ani průmysl papírenský, polygrafický a dřevozpracující a působilo zde několik firem. Z geologie oblasti vyplývá i to, že na mnoha místech se těžil stavební písek. (Bergmann, Burian a Jeřábková, 2003).

Tradiční broumovskou výrobou bylo pivovarnictví a pivo se zde vaří (dle první písemné zmínky) již od roku 1406. Bendiktini pak vařili svoje pivo po třicetileté válce přímo v klášteře a až roku 1714 byl v Olivětině postaven samostatně stojící pivovar. Ten je funkční dodnes, vaří se tu pivo Opat.

Co se týká zemědělství, živočišná výroba převyšuje tu rostlinou z důvodu klimatických podmínek v kraji. Na výrobu živočišnou jsou navázány masné závody v Polici nad Metují a vzdálenější České Skalici.

Během 2. světové války přešlo mnoho provozoven na válečnou výrobu a po roce 1945 byly všechny podniky Broumovska sloučeny v národních podnicích. Některá odvětví skončila, jiná byla přesunuta do jiných lokalit. Centrální socialistické plánování nepovažovalo Broumovsko za klíčové místo a tak se zde zastavily investice a průmysl stagnoval. V současnosti je v oblasti CHKO Broumovsko dominantní hlavně průmysl turistický. (Dibelková, Nováková a kol., 2003).

2.2.3 Lidová architektura

Lidová architektura v CHKO Broumovsko nabízí několik místních specialit. Prakticky nekonečným zdrojem inspirace a poznání lidové architektury je nově vyšlá publikace Petr Bergmana (2013), Broumovsko na historických zobrazeních. Ta nabízí stovky obrázků a textů, ze kterých se dá studovat. Samozřejmě terén samotný rovněž otevírá oči.

Lidová architektura Broumovska byla přímočará a vždy se opírala o materiály, které byly snadno dostupné, tedy zejména dřevo. Nejjednodušší stavby chalupníků byly poloroubené s dřevěnou obytnou částí a zděnou částí pro ustájení dobytka. Střechy bývaly buď doškové, nebo šindelové. Až od počátku 19. století nastala éra vypalovaných střešnic. Stavby honosnější jsou vícepatrové. Roubené nebo zděné v přízemí. Specifikem Broumovska pak je, že hrázdění (technika byla dovezena německými kolonizátory ve 2. polovině 13. století) se používala pouze v prvním patře

stavby. Poslední existující stavbou tohoto typu je dům č. p. 31 v Dolním Adršpachu v sousedství restaurace u Tošovských.

Po roce 1850 se na venkově objevil specifický fenomén tzv. broumovský zděný klasicistní statek. Stavebně statek nerozlišuje mezi obytnou a hospodářskou částí a je celý zděný. Jeho výzdoba se soustředí do štítu, ve kterém je několik řad oken. Okna z prvního patra, půdní a ještě jedno ve špici. Pod posledním (segmentovým) oknem bývá místo se štítkem s názvem majitele a založením statku, případně výklenek pro výzdobu řezbářského, či kamenického typu. Vstupní dveře bývají často v barevném nátěru. Výzdoba fasád je rovněž dvoubarevná, bílá a žlutohnědá. V interiérech jsou četné klenby podepřené toskánskými sloupky. Klasicistní venkovský dům nalezneme i jinde v Čechách. Broumovský typ je unikátní proto, že je zlidověním klasicistní výstavby města Broumova a vyznačuje se tvrdším provedením dekoru. (Bergmann, Burian a Jeřábková, 2003).

Fenomén vesnické zástavby spočívá ve stejnorodém urbanistickém schématu, který vyplývá z plánování výstavby vesnic v období kolonizace a jejich následném přestavění v polovině 19. století. Klasicistní domy se vyznačují užitím kombinované chlévní a komorové dispozice. Specialitou Broumovska je pak řešení topeniště, umístěného ve vstupní síni na straně ke světnici. Základem je klenutá kuchyně dýmníkového typu, ve které se vařilo na otevřeném ohni. Odsud se rovněž obsluhovala kamna obytných místností i pec pro pečení chleba. Další známou specialitou Broumovských domů je vnější sedátkové řešení vstupů. Pochází ze saské renesanční architektury 16. století, nicméně jeho převzetí nebylo doposud vysvětleno. Sedátkům se říkalo „šneky“ a místo to bylo veskrze sociální. Myšleno, sloužící k tomu, aby se lidé posadili a sdíleli informace, mluvili spolu a odpočinuli si tak. Posledním zmíněným specifickým místních staveb jsou pískovcové psí boudy, které se staly jejich nedílnou součástí. Venkovské domy vykazují značnou stavební náročnost a kamenická práce opírající se o místní pískovec bývá provedena kvalitně. Ze vztahu návrhu a realizace domů jasně plyne, že tyto domy musely být rýsované. Jejich složitost totiž neumožňuje vystavět je bez plánu.

Mimořádné bohatství lidových staveb bylo za posledních cca 60 let z větší části zdevastováno. Zdá se, že na vině je nepochopení tohoto kulturního specifika a změny v užívání staveb vyplývající z kolektivizace a změny života na vesnici. (Bergmann, Burian a Jeřábková, 2003).

Staré chalupy a statky na Broumovsku jsou dnes v soukromém vlastnictví. Přestože se úřady snaží regulovat jejich přestavby a rekonstrukce, ne vždy je zákon mocnější než vkus jednotlivce. Níže nalezneme dva obrázky ze dvou různě zdařilých rekonstrukcí roubených chalup. Necht' si čtenář sám odpoví, který počin je hodnotnější.

Obr. 6 – Rekonstrukce chalupnických stavení (Vlevo rekonstrukce respektující tradiční materiály i prvky. Vpravo je pak použit moderní materiál, plast.)

Na druhou stranu je nutné podotknout, že jsou to právě rekreanti chalupáři, kteří některé ze stavení zachrání před zchátráním a totální zkázou tím, že investují vlastní prostředky do jejich mnohdy velmi náročných rekonstrukcí.

2.2.4 Kultura

CHKO Broumovsko je místem, které nabízí i vysokou úroveň kulturního vyžití. V této kapitole se zaměříme více v detailu pouze na některé kulturní akce, které jsou s krajem buď tradičně svázány a/nebo informace o nich jsou pro vychovatele použitelné přímo v terénu.

Film

Nejznámějším filmovým počinem v kraji je každoročně pořádaný Mezinárodní festival horolezeckých filmů. „*Mezinárodní horolezecký filmový festival (MHFF) je soutěžní*

přehlídka profesionálních a amatérských filmů z celého světa s horolezeckou i jinou sportovní tematikou. Tento festival má v Teplicích nad Metují dlouholetou tradici a těší se velké oblibě, jak u českých tak zahraničních návštěvníků, kteří našli zalíbení v extrémních sportech, a to zejména v těch, které se provozují ve volné přírodě. Termín festivalu se postupem času ustálil na posledním srpnovém víkendu a dělá tak pomyslnou tečku za dvěma měsíci prázdnin.“ (Mezinárodní horolezecký filmový festival, 2015). Vznik festivalu se datuje do roku 1980 a jeho zakladatelem je Miroslav Šmíd, známý český horolezec, cestovatel a dobrodruh (1952 – 1993). Jeho nultý ročník byl doprovázen policejním dohledem vzhledem k politické reputaci místních lezců. Z počátku se jednalo spíše o setkání přátel a kamarádů z lezecké obce. Festival byl způsob, jak si předat informace a shlédnout snímky natočené ostatními, případně se v době těžké normalizace dostat i k novinkám ze světa (festival navštěvovali zahraniční hosté). Po desátém ročníku byla tradice této akce z různých důvodů přerušena, nicméně po smrti Mirka Šmída v roce 1993 byl festival znovu obnoven partou místních dobrovolníků v čele s Tomášem Čadou. (Sýkora, 2004). Dnes se tento srpnový víkend těší obrovské oblibě veřejnosti a stal až masovým a tak, jak si moderní doba žádá, i komercializovaným. Jádrem festivalu je však i nadále soutěžní klání filmů ve třech kategoriích (Horolezectví, Sporty v horách, Člověk a hory), nicméně MHFF nabízí velmi bohatý doprovodný program v podobě besed a přednášek cestovatelů i horolezců světových jmen, sportovní vyžití apod. V roce 2014 proběhl úspěšně již 31. ročník. Obrázek níže je logem festivalu. (Mezinárodní horolezecký filmový festival, 2015; Piskari.cz, 2015).

Obr. 7 – Logo MHFF

Adršpašsko-teplické skály, ale i ostatní lokality CHKO Broumovsko, nepochybně skýtají nádherné exteriéry. To v minulosti neušlo a ani v současnosti neutíká filmařům. Zde připomeňme několik z nejznámějších filmů, které tu byly natáčeny a rovněž pak několik osobních zkušeností s nimi. Text je možné použít během výletu.

Třetí princ: Česká pohádka režiséra Antonína Moskalyka natočená v roce 1982 s Pavlem Trávníčkem a Libuší Šafránkovou v hlavních rolích. Pozornému turistovi a znalci této pohádky určitě neuniknou některá místa objevující se ve filmu. Tak například setkání prince s kupci a provazochodkyní hned za vstupem u jezera Pískovna. Na velké terase za Pískovnou je pak ukončen závod v jízdě na koni mezi princeznou ze skal a princem Jaromírem. Několik scén z filmu se odehrává v soutěskách skal. (Česko – Slovenská filmová databáze, 2015).

Tři bratři: Krásná česká hudební filmová pohádka z roku 2014 v režii Jana Svěráka. Pojednává o třech bratrech ve třech příbězích, Karkulka, Šípková Růženka, O dvanácti měsíčkách. Pohádky popisují cestu tří bratrů za tím, aby se stali životními partnery tří slavných pohádkových dívek. V příběhu O dvanácti měsíčkách je často viditelný pohled na Adršpašské skalní město z louky tzv. Havraního města. (Česko – Slovenská filmová databáze, 2015).

Letopisy Narnije, Lev, čarodějnice a skříň: Toto je americký epický fantasy film z roku 2005 určený opět zejména dětem. (Česko – Slovenská filmová databáze, 2015). Ve filmu se mihne např. gotická branka, kterou prochází i dva v praktické části popsané výlety. Jen pro zajímavost film byl natáčen i v Tiských stěnách a v okolí Pravčické brány v CHKO Labské pískovce. Další pohádkou, která byla natáčena v prostředí Adršpašských skal, je Peklo s princeznou. (Filmová místa.cz, 2015).

Jiráskův Hronov

Alois Jirásek (prozaik a dramatik) je možná nejvýznamnějším rodákem z kraje Broumova. Narodil se v Hronově 23. 8. 1851. Po něm nese název známý divadelní festival. Mimochodem i Alois Jirásek se nechal inspirovat divokou krajinou místní přírody a jeho dílo Skály se odehrává ve stejnojmenné osadě nad zámečkem Bischofstein. (Jůzlová, Kočí a kol., 2005).

„Jiráskův Hronov je skutečný unikát, byl založen v roce 1931 v Hronově, kde se konal jeho první ročník na oslavu osmdesátých narozenin Aloise Jiráska. Festival od té doby existuje nepřetržitě a je to nejdéle trvajícím amatérským festivalem na světě. Za devěťasedmdesát let své existence se Jiráskův Hronov stal celostátní přehlídkou, na které se představují všechny divadelní žánry. Jsou tu k vidění inscenace klasické činohry, experimentálního a studentského divadla i malých jevištních forem. Vystupují tu loutkoherci, diváci si tu najdou představení tanečního a pohybového divadla i hry pro děti. Pro ochotnické divadelníky je účast na Jiráskově Hronově prestižní záležitostí.“ (Jiráskův Hronov, 2010).

PLAY Broumovsko

„PLAY Broumovsko je interaktivní expozicí navazující na dlouhodobý projekt ORBIS PICTUS PLAY autorů Jiřího a Radany Waldových, připravený podle umělecké koncepce Petra Nikla ve spolupráci s českými a zahraničními umělci.“ (Play Broumovsko, 2014). Tato interaktivní výstava je umístěna v areálu VEBA Broumov a je v provozu od konce března 2013. Svoji menší pobočku má od 1. května 2014 i v areálu zámku v Adršpachu. Nabízí velké množství exponátů od různých autorů. Její interakce jde napříč všemi lidskými smysly a důvtipné exponáty využívají základních fyzikálních zákonů. Je dělena na světlou a tmavou část. Zkušenosti návštěvníků s touto moderní výstavou jsou skvělé, a prostředí je vskutku zábavné, otevírající nové cesty k poznání nejen dětem, ale i jejich vychovatelům. Z výše uvedeného vyplývá, že tato výstava by mohla snadno být i námětem pro školní výlet samotný, případně se opět stát alternativou pro nepříznivé počasí. (Play Broumovsko, 2014).

2.2.5 Sport

Kapitola sport je věnována aktivitám, které jsou pro oblast Broumova nejtypičtější. Je logické, že největší pozornost je soustředěna na lezení po pískovcových skalách, neboť pouze sledování horolezců v akci je pro běžného turistu velmi vzrušující. Další aktivity jako horská cyklistika, běh a nejmoderněji slackline jsou popsány jen okrajově.

Horolezectví

„Podle nám dnes dostupných písemných zpráv přišli první horolezci na obhlídku Adršpašských skal o velikonočních svátcích v roce 1923. Byli to lezci z klubu K.V. Lössnitz ze Saska.“ (Sýkora, 2004, s. 10). Tito lezci se po obhlídce místních skal vrátili zpátky znovu v květnu 1923. Dne 20. 5. 1923 potom kolem poledne zdolali vůbec první věž v Adršpašsko-Teplických skalách. Tou věží byl Král a výstup byl veden Willi Adamem. (Sýkora, 2004). Je to štíhlá věž s dominantní korunou na okraji Adršpašských skal, snadno viditelná např. z louky u adršpašské Ozvěny, kudy vedou i dva z výletů zde popsaných. Tyto informace jsou dostupné téměř v každém turistickém, či horolezeckém průvodci, rovněž z mnoha webových stránek.

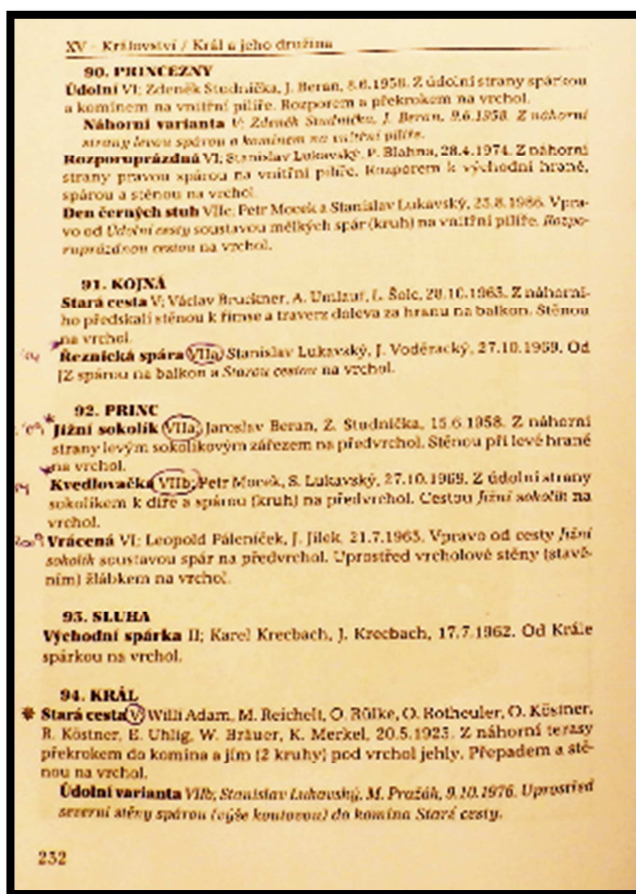
Na podzim roku 2011 se však objevila průlomová informace, že Král pravděpodobně nebyl první. Z nově objeveného deníku saských lezců vyplynulo, že před výstupem na Krále si lezci chtěli vybraný směr prohlédnout a z toho důvodu vystoupili na některou z věží ve stráni nad Králem. Tato informace vyplynula z rozhovoru s autorem „Písařů“ Bohumilem Sýkorou a zatím není oficiálně potvrzená. V roce 1923 bylo v Ádru (jak se Adršpachu říká) zlezeno ještě mnoho dalších dominantních věží jako například Starostová nebo Saská hlava. Saští lezci tak odstartovali jednu velkolepou sportovní kapitolu. Prvovýstupy na pískovci samozřejmě přerušila druhá světová válka a je třeba si uvědomit, že Adršpach patřil k Sudetům, tedy veškerá lezecká činnost až do roku 1945 byla v rukou výhradně německého obyvatelstva. Nicméně v letech padesátých a dalších dekádách vznikají tisíce prvovýstupů. V oblasti CHKO Broumovsko vznikají nové prvovýstupy dodnes a to nejen v Adršpachu, ale i v jiných oblastech jako Ostaš, Broumovské stěny, Teplické skály, Křížový vrch. (Sýkora, 2004). Kupříkladu v Teplických skalách byla jako první zlezena štíhlá věž s roztrepeným vrcholem pojmenovaná jako Skalní koruna. Tato věž je dodnes symbolem Teplických skal a byla zdolána 7. července 1927 saskými lezci R. Kadenem a F. Wiesnerem. (Blahnová, Lisák). CHKO Broumovsko nabízí lezcům několik tisíc věží a masivů a na ně vedou desítky tisíc výstupových cest všech obtížností.

„Lezení na pískovcích v České Republice je řízeno velmi přísnými pravidly, která byla naposledy novelizována 1. 7. 1998.“ (Lisák, 2007, s. 7). Tato pravidla velmi podrobně popisují, jaké techniky, jistící pomůcky apod. je povoleno použít k prvovýstupům.

Rovněž tak diktují a rozhodují o sportovní hodnotě lezcova výkonu s ohledem na použitou techniku.

Horolezci sami jsou pak organizováni ve svých oddílech a tyto potom v instituci zvané ČHS, Českém horolezeckém svazu (Český horolezecký svaz, 2015). Jedině průkazné členství v této instituci dovoluje jednotlivci na skály lézt, čímžto i porušit pravidlo, že v národní přírodní rezervaci se nesmí chodit mimo značené cesty.

K orientaci slouží horolezcům publikace zvané horolezecké průvodce. Toto jsou knihy, v nichž jsou obsaženy veškeré dostupné informace o výstupových možnostech na jednotlivé skalní útvary k určitému datu. Tak například: „*Třetí vydání horolezeckého průvodce po Křížovém vrchu navazuje na předchozí vydání (JUKO 1992 a 2001) a je samozřejmě doplněno o všechny nové cesty, které zde byly vylezeny do jara roku 2012.*“ (Lisák, 2012, s. 17). Následující obrázek ukazuje, jak vypadá jedna stránka opravdového horolezeckého průvodce.

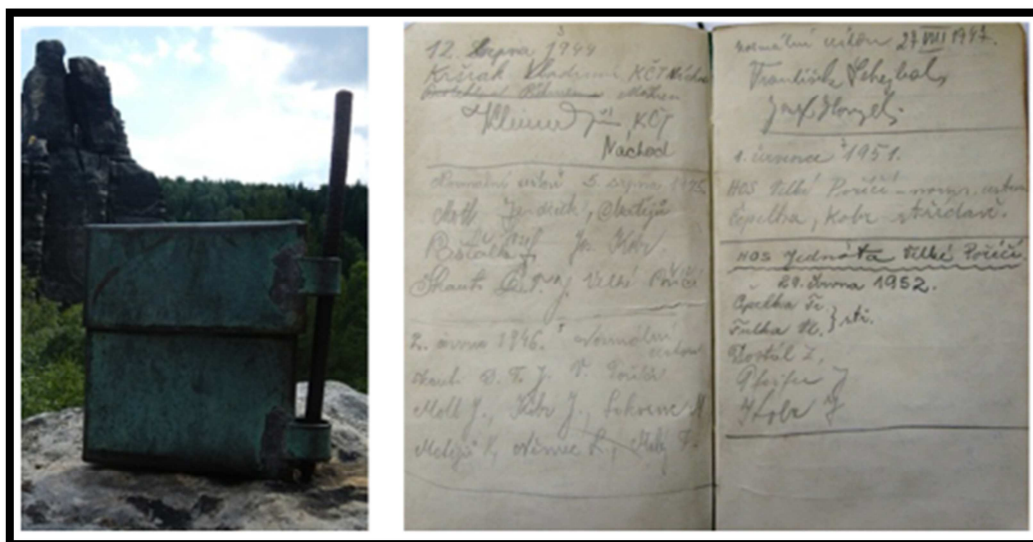
Obr. 8 – Náhodná stránka z horolezeckého průvodce

Lezení v Adršpašsko-teplických skalách je právem považováno za sport z kategorie adrenalinových. Důkazem je fakt, že skály Adršpachu se dostaly i do amerického filmu Sharp end pojednávajícím o nejadrenalinovějších aktivitách planety. A tak odvaha pískovcových lezců je srovnávána s odvahou free jumperů a lezců obřích stěn např. v Yosemitech v Kalifornii. Význam místních skal je nepochybně světový, což dokazuje i skutečnost, že se zde můžeme potkat dokonce s úřadujícím mistrem světa v lezení na obtížnost, českým reprezentantem Adamem Ondrou.

Mnoho poznatků o pískovcovém lezení vplynulo z rozhovoru s jedním z místních aktivních lezců a prvovýstupců. Cílem bylo objasnit věci nebo činnosti, které jsou pro běžného turistu viditelné, a často si klade dotazy, na které si neumí odpovědět.

Otázka 1.: Proč jsou na vrcholcích skal vysílačky?

Odpověď 1: To nejsou vysílačky, nýbrž krabičky na „vrcholové knížky“. Tuto krabičku na skále osazuje ten lezec, který na danou věž vylezl jako první. Když je krabička osazena, dá se do ní vrcholová knížka. Toto je ručně psaný sešitek, v němž jsou uvedeny záznamy jak o prvovýstupech, tak o opakování výstupových cest, které na věž vedou. Vrcholová krabička se osadí tak, že se vyvrtá díra pro tyčku a na ní se krabička nasune. Viz obrázek níže. Pravidla lezení říkají, že lezec, který vystoupí na skálu jako první, jí smí pojmenovat. Rovněž výstupové možnosti na věže mají svá jména a dávají jim je právě prvovýstupci, tedy ti lezci, kteří daný směr prostoupili jako první. Je velmi zajímavé pozorovat jména výstupů i věží, za drtivou většinou názvů je nějaký osobní příběh. Například Hrana pádů na Velkou gilotinu dává tušit jisté obtíže.

Obr. 9 – Vlevo, vrcholová krabička; Obr. 10 – Vpravo, dvojstránka z historické vrcholové knížky

Otázka 2: K čemu jsou ta kovová oka ve stěnách. Kdo a jak je tam dal?

Odpověď 2: Kovovým okům se říká jisticí kruhy. Zatloukl je tam prvovýstupce. V praxi to funguje tak, že prvovýstupce doleze do místa, kde chce jisticí kruh osadit. Tam se tzv. zavrtá. Dělá se to asi takto: Malý „navrtávák“ (viz obrázek) se kladivem zatluče cca 2 cm dovnitř skály a prvovýstupce vybaven úvazkem a tzv. sedačkou si do něj odvážně odsedne. Místo navrtáváku je možné použít skobu, pokud je v místě nějaká vhodná spárka, do níž by se dala zatlouct. No a potom přijde čistokrevná dřina. Nejdříve je nutné vytáhnout nahoru kovárnu (pytel se vším vybavením pro osazování kruhu). Pak vzít rourák a do něj palicí tlouct tak dlouho, až je díra hluboká na délku dřívku kruhu a ten zatlouct do té díry. Olovenými plátky utemovat a případně zacementovat. Někdy uvidíme v kruzích smyčku. Ta značí, že je provovýstup nedokončený. Původní autor má jeden rok právo na to, aby mu do toho nikdo nevlezl, a může si tak cestu dodělat sám. Po roce je linie otevřená pro všechny případné zájemce.

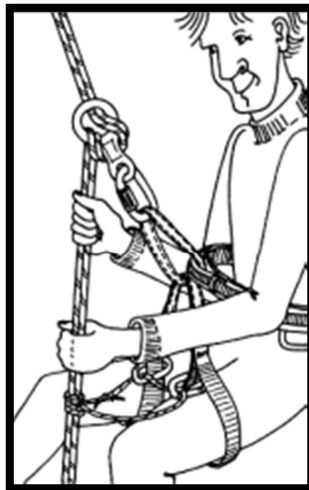

Obr. 11 – Nářadí - zleva navrtávák a skoba používané při odsednutí před osazením kruhu, kladivo k zatlučení navrtáváku či skoby, rourák k vytlučení díry pro kruh, palice na zatlučení kruhu a kruh postupového jištění.

Otázka 3: Jak vlastně lezení funguje. Jak se dostanete nahoru a jak dolů?

Odpověď 3: Lezecké družstvo čítá vždy minimálně dva borce. Ten co bývá lepší, leze první, tomu totiž hrozí pád. Prvovezec se na zemi přiváže na lano a začne volně lézt vybranou cestou vzhůru. Cestou si cvaká pomocí karabin a lana postupové jištění. Zajímavostí pískovcového lezení je, že není povoleno používat jiné jisticí prostředky než kruhy osazené prvovýstupci a textilní smyčky, uzlíky a nově i textilní vklíněnce tzv. UFA. Ty se buď na tření zasunují do spár, hnízd, nebo se provazují dutinami ve skalách, tzv. hodinami. Je jasné, že pokud prvovezec spadne, délka pádu se bude rovnat vzdálenosti vylezené nad poslední jisticí bod krát dvě plus cca 10 % odpovídající průvěsu lana. Takže nadlezu-li 4 metry nad poslední založenou smyčku a spadnu, tak

můžu očekávat zhruba 9 až 10 metrový pád, pokud ta smyčka vydrží a nevytrhne se. Prvovezec vyleze nahoru, tam na laně dobere druholezce a ten pak už v bezpečí s lanem nad sebou (hrozí mu jen odsednutí, případně zhrounutí, pokud je součástí výstupu travers, tedy lezení do strany) vyleze za ním. V případě, že výstup z jakéhokoli důvodu není úspěšně dokončen, říká se, že jsme „pověsili pytel“. Dolů se potom slaňuje. Na vrcholcích skal jsou osazeny slaňovací kruhy (osazují se podobně jako ty postupové, jen mají trochu jiný tvar). Tímto kruhem se protáhne lano a s použitím například slaňovací osmy se po dvojitěm laně sjede dolů. Pokud je skála vyšší, než polovina délky lana, pak se cestou musí u nějakého dalšího kruhu předsnout. Potom jen zopakovat postup jako na vrcholu.

Obr. 12 – Slanění s využitím osmy, lana a sedacího úvazku

Obr. 13 – Vybava. Shora: Horolezecké lano, smyčka s velkým uzlem zvaná „kinderkopf“ a smyčka plochá s připravenými uzly, obě určené k postupovému jištění na tření ve spárách, odsedávací smyčka zvaná „daisychain“. Uprostřed je i karabina postupového jištění (fotografie z archivu autorky)

Otázka 4: A co pády? Podívám-li se na množství kruhů ve stěnách, zdá se mi, že cesty jsou jištěny velmi spore.

Odpověď 4: Ano pády, to turisty zajímá nejvíce. Padá se, je to celkem běžné, ovšem dlouhým pádům, řekněme přes 12 metrů, se snažíme vyhnout, to je už nebezpečné. Pád je velmi nepříjemný pro prvolezce, to asi každý chápe, ale i pro jističe, chytače. Na písku platí, než vlezeš do cesty, buď si jist, že na ni máš. Je dobré zjistit si, kdo je autorem a pokusit se o cestě něco dozvědět. Padat by se prostě nemělo. Vyloženě nebezpečné cesty jsou v průvodcích označeny vykřičníkem. To jinými slovy znamená, že v cestě jsou místa, kde případný pád znamená návrat na zem.

Z výše uvedených informací, poskytnutých v srpnu 2014 místním horolezcem Pavlem Albertem Hrubým, plyne, že lezení na pískovcových skalách je skutečně dobrodružná

činnost. Příkladem je i další text, pojednávající o nejdelším přežitém pádu v Adršpachu. Vrátime se v čase do roku 1979, tedy hluboké normalizace.

„Nejbliže byla údolní stěna Vévody, kde si vybrali kombinaci tří cest, označenou jako „Salut Germain“ - těžkou spárovou cestu klasifikace VIIb, vedoucí středem stěny. Silový a opatrný Pete s přehledem vylezl úvodních zhruba 10 metrů k jedinému kruhu a dál pokračoval známý hazardér Pavel. A protože by jim čtyřicetimetrové české lano o síle 9 mm (přezdívané česká smrt) jako dvojité na vrchol nestačilo, uchýlili se k holému hazardu a lezli na jednoducho. Několik metrů nad kruhem umístil prvolezec do dobrého místa tutovou postarší lanovici a dost výše, do sokolíkových spárek, dvě smyčky z průmyslového silonového provazu, získaného krádeží na pracovišti, a dobře přešel klíčová místa. Na konci převislého koutu je přechod doleva, do již lehčí spáry a tou je to už jen pár metrů na vrchol. Pavel tvrdí, že to bylo trochu mokré, ale proč vypadl právě ze začátku spáry, kde ruce držely, to neví. Během pádu myslel na jedinou věc – jako ostatně při všech svých pádech – co se stane s jeho brýlemi. Pete to popisuje s nadhledem a smyslem pro detail: „Jistím Pavla na jednoduchým laně přes hýždě (použil ovšem nespisovný výraz prdel), cejtím slabší škubnutí a vidím, jak kolem mě letí hlavou dolů Pablo. Tedy úplně přesně – nejdřív letěly asi s dvaceticentimetrovým předstihem jeho brejle, pak poněkud vyjevený Pavel a nad jeho hlavou jako svatozář smyčka, která se mu sesmekla z krku. Měl jsem dost času a tak jsem mu nechal nějaký prokluz, aby se nepřetrhlo lano, ale aby zase nepad až na zem.“ Výsledkem byl pád téměř z vrcholu Vévody dva metry nad zem, v délce okolo čtyřiceti metrů a ztracené brýle. Obě nejhořejší smyčky (ty nepoctivě nabyté) se prodřely a pád zbrzdily jen nepatrně. Pád zachytila až ošumělá česká lanovice, upletená jen pro tuto chvíli a nepochybně osudem určený Pete.“ (Svěcený a Svěcená, 2013, s. 78 - 79).

Cyklistika

Kraj CHKO Broumovsko nabízí nespočet cykloturistických tras. Všechny jsou v terénu dobře značeny a jejich popisy jsou velmi snadno dostupné buď z materiálů v infocentrech, nebo Internetu. Tak například na stránkách Adršpach: Adršpašsko – Teplické sklály (2015) nalezneme řadu cyklotras s dokonalým popisem i hodnocením obtížnosti. Terén je tu obecně velmi členitý, proto je dobré připravit se na vyjížďky typu „nahoru – dolů“.

Jedno prvenství, co se týká horských kol, však CHKO Broumovsko má. Tímto jsou Rallye Sudety.

„Specialized Rallye Sudety je jeden z prvních maratonů horských kol v České republice, který vymyslel a v září roku 1995 v Teplicích nad Metují také uspořádal pěkovský nadšenec Jarda Soumar. V současné době cca 110 km dlouhý závod se, součtem převýšení větším než 3000 metrů, vede kolem Teplických a Adršpašských skal, Broumovskými stěnami a přes stolové hory Bor a Ostaš. Jeho trať je celoročně značena a je náročná nejen svou délkou a převýšením, ale i technickou obtížností, a to zvláště ve sjezdech. Start a cíl závodu je na teplickém náměstí a termín vychází na první nebo druhou sobotu v září. V roce 2001, 2004 a 2009 se Rallye Sudety jely jako Mistrovství České republiky MTB – XCM a v posledních letech to je tradiční finále Českého poháru MTB – XCM.“ (Redpoint, 2015).

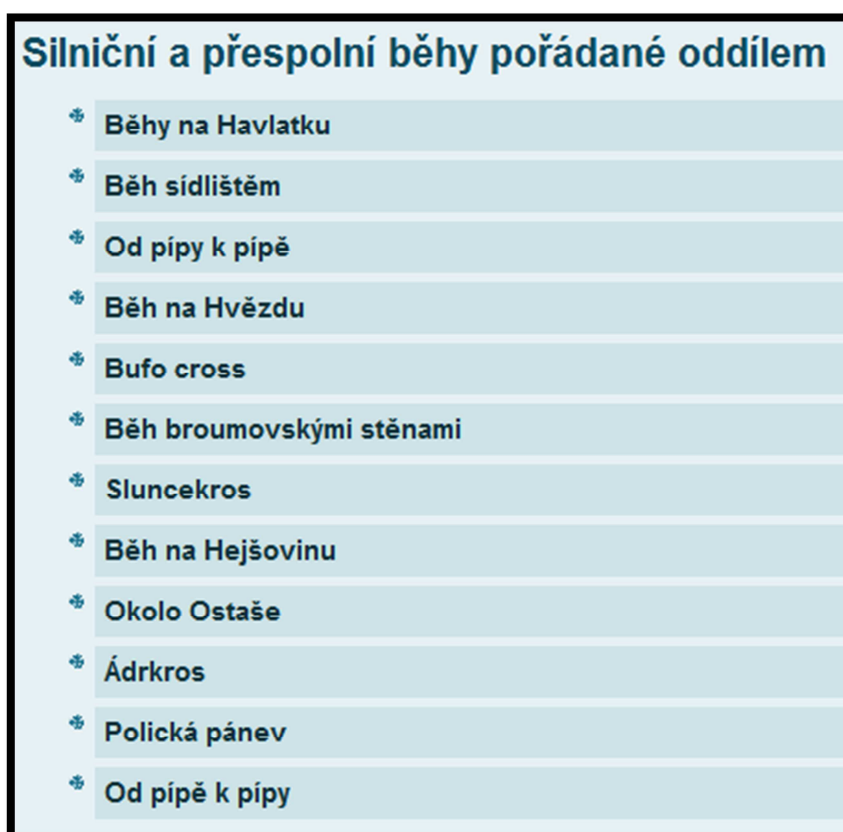
Vzhledem k termínu pořádání závodu (deštivý podzim) a náročnosti terénu, je to skutečná výzva pro nejen cyklistické profesionály, ale i místní sportovní nadšence. Pro ilustraci je přiložena mapa trati.

Obr. 14 – Trasa závodu Rallye Sudety

Běhání

Běh je další sportovní aktivitou, která je v CHKO Broumovsko velmi populární. Při běžné procházce je často možné potkat některého z běžců. Následující obrázek z internetových stránek polického lyžařského klubu ilustruje, že kraj je běžecky skutečně aktivní.

Silniční a přespolní běhy pořádané oddílem	
*	Běhy na Havlatku
*	Běh sídlištěm
*	Od pípy k pípě
*	Běh na Hvězdu
*	Bufo cross
*	Běh broumovskými stěnami
*	Sluncekros
*	Běh na Hejšovinu
*	Okolo Ostaše
*	Ádrkros
*	Polická pánev
*	Od pípě k pípy

Obr. 15 – Soupis běžeckých závodů v CHKO Broumovsko

Z uvedených běžeckých podniků se zmíníme o dvou významnějších. První Ádrkros. Což je vlastně memoriál Ivanky Čadové a Míry Šmída (dva zesnulí místní horolezci). Trať vede velmi členitým terénem Adršpašských skal a měří cca 9 km. (Lyžařský oddíl TJ Spartak Police nad Metují, 2014). Zajímavostí je, že tento podnik vymysleli horolezci tak, že se v hospodě vsadili, kdo rychleji oběhne definovaný okruh. (Svěcený a Svěcená, 2013). Dnes je to velmi oblíbený závod, kterého se účastní i česká běžecká špička. Možnost startovat mají i sportovci rekreační a závod nabízí 3 kategorie, ženy, muži a horolezci. Druhým zajímavým závodem je Buffocros. „11 km náročným terénem

Teplického skalního města, kde nechybějí schody a písčité úseky, značeno barevnými fábory. Novinkou je, že se poslední kilometr běží po trati dětského závodu. Pro žactvo je připraven nový 2 km dlouhý okruh v okolí městského parku.“ (Redpoint, 2015). Tento závod je již tradičně součástí Mezinárodního Festivalu Horolezeckých Filmů a opět nabízí konfrontaci české běžecké špičky s nadšenými amatéry z celé republiky a místními lezci.

Slackline

Slackline (slack = ang. povolný, vyvěšený, line = ang. čára, linie (Anglicko – český slovník, 2015)) je poměrně nový sport, který vznikl v Yosemiteckém údolí v Kalifornii tak, že si parta místních horolezců krátila dlouhou chvíli tím, že na parkovišti Campu 4 soutěžili v tom, kdo déle vydrží balancovat na řetězu. Jedná se tedy o chůzi, balancování, na popruhu šířky jednoho nebo dvou palců. Něco jako provazochodectví. (Slack.cz, 2014).

„Dnes slackline dělíme do čtyř základních kategorií:

1. Lowline nebo také trickline je krátká lajna, nejčastěji do 15m délky, na které se provádějí různé triky od statických poloh, jako jsou sedy, kleky, lehy a jiné až po triky ryze dynamické, jako skoky, salta a podobně.

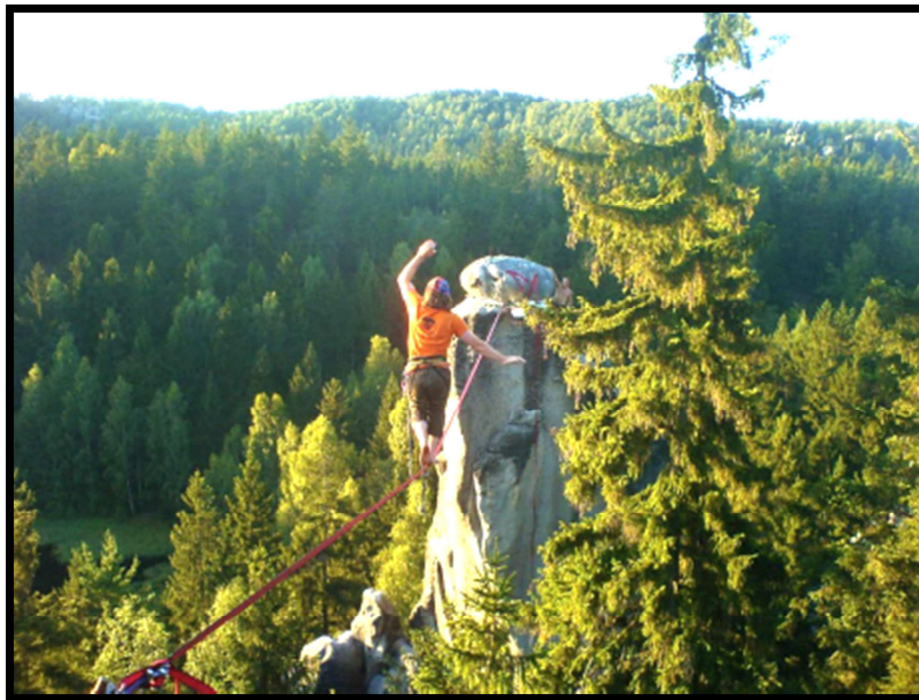
2. Longline je lajna od cca 30m až do délky, kterou přežije popruh. Chození longline už vyžaduje obratnost a trénink, obzvláště, jde-li o lajny delší než 100m.

3. Waterline je lajna různých délek natažená nad vodou. Při větších délkách dokáže waterline pěkně potrápít, protože odlesky hladiny velice narušují koncentraci slacklinera.

4. Highline je poslední disciplínou. Někdy je právem nazývána královskou. Jde o lajnu nataženou mezi skalními vrcholy, stromy a podobně. Pro tyto lajny se používá záložní jištění, nejčastěji v podobě lana pod popruhem. Popruh a lano se pak po krátkých úsecích spojuje lepící páskou. Slackliner pak chodí v sedacím úvazku se smyčkou připevněnou přes kruhy k popruhu s lanem. Někdy se také provozuje highline s jištěním shora. Highline je pro slacklinera skutečným požitekem, někdy i noční můrou.

Každopádně je to ale velice těžká disciplína, obzvláště po psychické stránce.“
(Lajny.cz, 2010).

První oficiální akcí zaměřenou na slackline byl právě festival slacklinu pořádaný v létě 2007 v areálu zámku Bischofstein, kde se odehrává 4. výlet této příručky. Přímo na Bišíku působí i STB (Slackline Team Bišík), jejichž stanovy je možné vidět na zdi místní restaurace. Následující obrázek ukazuje, jak vypadá highline v akci. Jedná se o highline pojmenovanou Green Air, která spojuje dvě skalní věže na Bišíku, Lumpa a Starkováčka. V Adršpachu působí klub „Ádrlines“, který je výkonnostně určitě na evropské úrovni a specializuje se na highline spojující různé vrcholy této lokality.

Obr. 16 - Highline, Green Air, Bišík

2.3 Místa

2.3.1 Města a obce

Největším městem předmětného kraje je Broumov. Tato práce nicméně pojednává i o městě Náchod, jehož část Běloves tvoří hranici CHKO Broumovsko. Navíc velká část území CHKO Broumovsko spadá právě pod okres Náchod. Dalšími, pro nás významnými obcemi, jsou Teplice nad Metují a Adršpach, z nich Teplice nad Metují mají statut města i přes poměrně malý počet obyvatel.

Náchod

Město, které vzniklo při kolonizaci pohraničí asi v polovině 13. Století leží v severovýchodní části Královohradeckého kraje při samé hranici s Polskem. Náchod je okresní město, leží na řece Metují a nachází se v nadmořské výšce 346 m. Jeho geografická pozice je velmi strategická, vždyť uvědomíme-li si jeho polohu, je jedním ze snadněji prostupných míst do České republiky skrz horské pásmo podél severní hranice (Orlické hory, Krkonoše). (Náchod, 2010). K 1. 1. 2014 žilo ve městě 20 417 obyvatel. Stav obyvatelstva kolem 20 000 je stabilní jen s drobnými výkyvy od 70. let minulého století. Město sestává z 10 místních částí (Babí, Běloves, Bražec, Dobrošov, Jizbice, Lipí, Malé Poříčí, Náchod, Pavlišov, Staré město nad Metují). (Český statistický úřad, 2014).

Znak Náchoda je modrý a o červený štítek s dvoucásým lvem byl vylepšen až Janem Lucemburským.

Obr. 17 – Znak města Náchoda

K Náchodu se váže několik geografických zajímavostí, které by mohly svou informační hodnotou buď přispět k frontální výuce, nebo při výletech samotných. Častokrát se zřejmě budou výletní skupiny přes Náchod do destinací přesouvat, a při nepříznivém počasí by to mohla být alternativa. (Baštecká, Ebelová a kol., 2004).

Náchodský zámek je jednoznačně dominantou města. Ční nad náměstím na skalnatém kopci, který byl přestavěn na park. Původně byl vystavěn jako gotický hrad s cílem chránit zemskou stezku z Prahy do Polska Hronem z Načeraticů. Hrad vlastnili mimo jiné i Jan Lucemburský, nebo Jiří z Poděbrad. Přestavbu na dnešní podobu zámku odstartoval generál Piccolomini roku 1650 ve spolupráci s architektem C. Luragem. Zajímavé je, že na přelomu 18. a 19. století byl zámek provozován i jako divadlo, kde se hrál i slavný Don Juan. Zámek pak měl několik vlastníků, až byl v roce 1945 odebrán německému rodu Schaumburg-Lippe československým státem. Dnes je zámek ve vlastnictví státu, ukrývá řadu maleb a bruselských gobelínů. (Baštecká, Ebelová a kol., 2004).

Náchod nabízí další unika. Pro budoucí inspiraci připomeňme monumentální dělostřeleckou tvrz Dobrošov. Známa je i Běloveská kyselka Ida, a přidružené lázně. Ida není pramenem jediným. Má i méně slavné sourozence Hedvu a Ivana. (Rybář, Staněk a kol., 1986).

Broumov

Město leží v Královehradeckém kraji, severní části okresu Náchod v bezprostřední blízkosti státní hranice s Polskem. Jeho nadmořská výška je 395 m a městem protéká řeka Stěna. Vzdálenost od Náchoda je cca 21 km. Broumov (Braunau) byl založen v první polovině 13. století, na město později povýšen Karlem IV. v roce 1348. (Rybář, Staněk a kol., 1986).

K 1. 1. 2014 žilo v Broumově 7753 obyvatel. (Český statistický úřad, 2014). Vývoj počtu obyvatel je v Broumově velmi zajímavým a dobře reflektujícím obecným faktem prostupujícím celou lokalitou CHKO Broumovsko. Celý kraj ve všech ohledech a disciplínách je značně determinován politickou situací v zemi. Od 19. století počet obyvatel v Broumově stále rostl až na rekordních téměř 12 tisíc v roce 1910. Rok 1930

ještě hlásí téměř 11 tisíc obyvatel, aby po odsunu původních německých obyvatel spadl stav obyvatelstva jen na 6713 v roce 1950. (Český statistický úřad, 2014).

Z důvodu sociálně ekonomických pak počet obyvatel od roku 2001 neustále klesá. Subjektivně Broumov působí ve srovnání například s Náchodem či Trutnovem sociálně poněkud zaostale. Na vině je odsun průmyslu i zvýšená míra nezaměstnanosti, kdy Broumovsko patří k oblastem s vyšší než průměrnou nezaměstnaností v České republice. (Školský informační portál Královéhradeckého kraje, 2015).

Geograficky je pak město údolím uzavřeným Broumovskými stěnami od JZ a Javořími horami od JV. Byl to zřejmě Karel IV., který městu udělil znak.

Obr. 18 – Znak města Broumova

Další zajímavostí města je fakt, že téměř po celém obvodu jsou v základech a dalších fragmentech zachovány městské hradby z poloviny 14. století. (Rybář, Staněk a kol., 1986).

Nevýraznější pamětihodností Broumova je potom Broumovský klášter. Důkazem je i fakt, že jeho vyobrazení v podobě rytin, litografií i fotografií bylo a je námětem mnoha umělců a to již od 18. století prakticky dodnes. Četnost, se kterou se Broumovský klášter stává inspirací umělců, je podobná četnosti, se kterou jsou vyobrazovány skály v Adršpachu, či Teplicích nad Metují. (Bergmann, 2013).

Klášter byl zbudován na místě původní tvrze v první polovině 14. století. Jeho význam pak značně vzrostl v období husitských válek, neboť byl husity roku 1420 vypálen klášter břevnovský. Opat Mikuláš II. se přesunul do Broumova a s sebou přinesl například „Codex gigas“, největší rukopisnou knihu světa. Ta byla v období švédských

válek uloupena Švédy a jako válečná kořist je od roku 1648 ve Švédsku. Je logické, že přesídlení břevnovských opatů mělo na příští vývoj Broumovska silný vliv. Po roce 1620 se v Broumově vystřídalo několi opatů velkého významu. Jmenujme snad Tomáše Sartoria, který započal s přestavbou z gotické do barokní podoby. V této době se velmi rozvinula plátenická produkce a její ekonomická prosperita dala vzniknout například i výstavbě tzv. broumovské skupině kostelů. V současnosti již benediktíni v Broumovském klášteře nežijí. (Klášter Broumov, vzdělávací a kulturní centrum, 2015).

Klášter a jeho zahrada jsou veřejnosti přístupné a v nabídce je několik okruhů. V klášteře rovněž probíhají četné kulturní a osvětové akce a přednášky. V roce 2014 započala revitalizace, klášter je zařazen v programu záchrany architektonického dědictví České republiky. Po letech komunistické devastace je tento počín nutný. (Klášter Broumov, vzdělávací a kulturní centrum, 2015).

Broumovská barokní skupina kostelů je ojedinělou skupinou staveb vyskytujících se v několika obcích CHKO Broumovsko. Jmenovitě jsou to: Božanov, Kostel sv. Máří Magdalény; Heřmánkovice, kostel Všech svatých, Broumov, kostel sv. Václava; Hvězda, kaple Panny Marie (toto je turisticky nejvíce exponované místo nacházející se na východišti tras Broumovskými stěnami); Verněřovice, kostel sv. Michaela; Otovice, kostel sv. Barbory; Ruprechtice, kostel sv. Jakuba Většího; Šonov, kostel sv. Markéty; Vižňov, kostel sv. Anny; Martínkovice, kostel Panny Marie, sv. Jiří a sv. Martina. (Bergmann, Burian a Jeřábková, 2003)

Ještě jeden unikát Broumov nabízí. Tím je dřevěný hřbitovní kostelík Panny Marie, který je dokonce přístupný veřejnosti. Je totiž jednou z nejstaších celodřevěných staveb na území střední Evropy, vystavěn byl neznámo kdy, je známo, že ze dřeva. V roce 1421 byl vypálen husity a jeho nová podoba se datuje do roku 1450. Architektonicky je to zajímavé dílo. (Klášter Broumov, vzdělávací a kulturní centrum, 2015).

„Kostel je výjimečný nejen svým stářím, ale i technikou stavby. Nemá jediný hřebík ale hrázděnou konstrukci z mohutných dubových trámů. Celá trámová konstrukce lodi a kněžiště, stropu a krovů, na které je nasazena vysoká zvonice, tvoří jeden celek, dokonalé tesařské dílo, které přečkalo staletí“. (Klášter Broumov, vzdělávací a kulturní centrum, 2015).

Adršpach

Adršpach je obcí ležící v Královéhradeckém kraji, okres Náchod cca 5 km od města Teplice nad Metují. Místem protéká řeka Metuje, která nedaleko pramení. Do Náchoda je to odsud 23 km. Obec leží v nadmořské výšce 554 metrů nad mořem. Obec je dělena na dvě části, Horní a Dolní Adršpach. (Místopisný průvodce po České republice, 2009) a k 1. 1. 2014 zde žilo 513 obyvatel. (Český statistický úřad, 2014).

Místo nejvíce proslavil labyrint pískovcových skal. I ze znaku obce je patrné, že místní skály dominují. Geologický pojem „skalní město“ zřejmě inspiroval i k pojmenování několika dominantních skalních útvarů tvořících část adršpašského labyrintu, zvanou Město. Jedná se o věže jako Starosta, Starostová, Malý a Velký konšel, Radnice, Zvonice, Kat, Domov důchodců a další. (Blahnová a Lisák).

Obr. 19 – Znak obce Adršpach

Že jsou místní skály opravdu známé, slavné a oblíbené podtrhuje i jeho umístění v soutěži portálu „Kudy z nudy“ z roku 2011. Adršpach se stal absolutním vítězem a ještě navíc vítězem kategorie Tradiční cíl. Hlasovací soutěže se zúčastnilo více než 11.000 respondentů. (e – VŠUDYBYL, 2011).

Vznik obce nelze datovat podle ověřitelných informací. V dobách na počátku 2. tisíciletí byla oblast obrovským pralesem. První osídlování je možné spojit s místním hradem zvaným Eberbach, později Althaus. O jeho vzniku existují četné pověsti a legendy spjaté s loupeživým životem zde provozovaným. Pravdou zůstává, že něco racionality v sobě nesou, protože místo bez rozvinutého zemědělství (kterým Adršpach až do založení obce jistě byl) a navíc se studeným klimatem nedává dobré podmínky pro jiné než velmi řídké osídlení. Pro loupežníky je tato kombinace paradoxně přínosná,

přináší vhodný úkryt. Někteří lidé této hypotéze natolik věří, že okolí zříceniny bylo několikrát překopáno, nicméně žádný poklad, bohatství loupežníků, nalezen nebyl. (Bergman, 2013). Hrad byl pravděpodobně postaven v první polovině 13. století a v roce 1355 je hrad zmíněn v návrhu českého celozemského zákoníku Majestas Carolina. V dobách husitských válek byl využíván k loupeživým výjezdům táboritů do Slezska, a proto byl Slezany odkoupen a rozvalen. Dnes je adršpašský hrad stojící na Starozámeckém vrchu překrásné výletní a vyhlídkové místo. (Dibelková, Nováková a kol., 2003).

Naproti hlavnímu adršpašskému skalnímu městu stojí Křížový vrch (Holsterberg), mezi horolezci a místními přezdíváný prostě „kopec“. Vrchol je v nadmořské výšce 667 metrů nad mořem a nabízí přírodní vyhlídku s železným křížem, který byl osazen v roce 1857. K vyhlídce vede křížová cesta se souborem litinových reliéfů ze 17. století. Ty byly v polovině 20. století zrestaurovány. V roce 2014 se přístupová cesta k vyhlídce dočkala nového dřevěného schodiště a zábradlí. Vlevo od cesty stojí skalní dominanta Maják, která je snadno pozorovatelná už od silnice či parkoviště v Adršpachu. (Sýkora, 2004).

Název obce obce Adršpach má velmi zajímavou historii. Postupně se z původního Ebersbach přes například Abrchspach, Ebirsbach, Atrzpach, Aderspoch a další ustálilo až na dnešním Adršpach. Původní Ebersbach znamená Ebrův potok a původně bylo označením potoka, teprve později obce, která nad ním vznikla. „*Je pravděpodobné, že Ebersbach byl prostě Kančí potok, podobně jako Vlčí rokle nebyla rokl, kterou by vlastnil jakýsi Volf, jen se tu pohybovali vlci. Divočáků se v okolí vyskytovalo velké množství a v mokřinách podél potoka i v okolí měli dostatek potravy.*“ (Adršpach, kraj sklaních útvarů, 2008).

Teplíce nad Metují

Město s nadmořskou výškou 463 metrů nad mořem leží v Královehradeckém kraji, okrese Náchod v údolí řeky Metuje. (Místopisný průvodce po České republice, 2009). S 1733 obyvateli (k 1. 1. 2011) byly třetím nejmenším městem v České republice za Harrachovem a Špindlerovým Mlýnem vůbec. (Mapa České republiky, 2011).

První písemná zmínka je z roku 1362 (Jůzlová, Kočí a kol., 2005) a městem se Teplice staly v roce 1972 tak, že k původnímu městysu Teplice a Horním a Dolním Teplicím byly připojeny Skály a Lachov. Dnes tvoří Teplice nad Metují následujících 9 územních celků: Bohdašín, Dědov, Dolní Teplice, Horní Teplice, Javor, Lachov, Libná, Skály a Zdoňov. Významnou část rozlohy obce tvoří NPR Teplické skály a skály se opět dostaly i do znaku obce.

Obr. 20 – Znak města Teplice nad Metují

Podobně jako cca 11 km vzdálený Broumov vykazuje počet obyvatel jasný trend a v novodobé historii konstantně klesá. Kolem rekordních 6.000 + obyvatel se pohybuje na přelomu 19. a 20. století, aby po odsunu německého obyvatelstva po druhé světové válce spadl na 2.556 v roce 1950. V roce 1970 je tu ještě 2.379 obyvatel, ale tento počet rok od roku klesá. Důvody jsou totožné s těmi broumovskými. (Český statistický úřad, 2014).

Z pohledu nezávislého pozorovatele je pak nabíledni, že město je poměrně živé od května do konce září, tedy během letní turistické sezóny. Lokální nával lidí pak způsobují akce jak MHFF a Rallye sudety. Od podzimu do jara se nabízí pocit spíše „evakuovaného“ místa.

Místo bylo osídleno pravděpodobně již od 12. století. Za kolonizace ve druhé polovině 13. století byla založena obec Wikmansdorf. Název Teplice z roku 1362 je pak odvozen pravděpodobně od teplých pramenů vyvěrajících v dolní části obce a využívaných též k chovu pstruhů. (Dibelková, Nováková a kol., 2003).

Do katastru Teplic spadají i některé pamětihodnosti, o kterých tato práce rovněž pojednává. Hrady Střmen a Katzenstein budou detailněji zpracovány v příští kapitole,

o smírčím kříži na Bukové hoře je pak pojednáno v kapitole 2.2.1. Město se dále může pochlubit dvěma kostely. Kostel sv. Vavřince poblíž centra města z roku 1724 dostal novou kopuli v roce 2013. A druhý kostel z roku 1754 - Poutní kostel Panny Marie Pomocné - na Kamenci. K němu náleží i dřevěná poustevna. Ve městě jsou i dva záměčky. Tzv. Dolní z roku 1664, který slouží jako domov důchodů a druhý, Horní z roku 1599, jenž je využíván coby městský úřad. (Oficiální stránky města Teplice nad Metují, 2015).

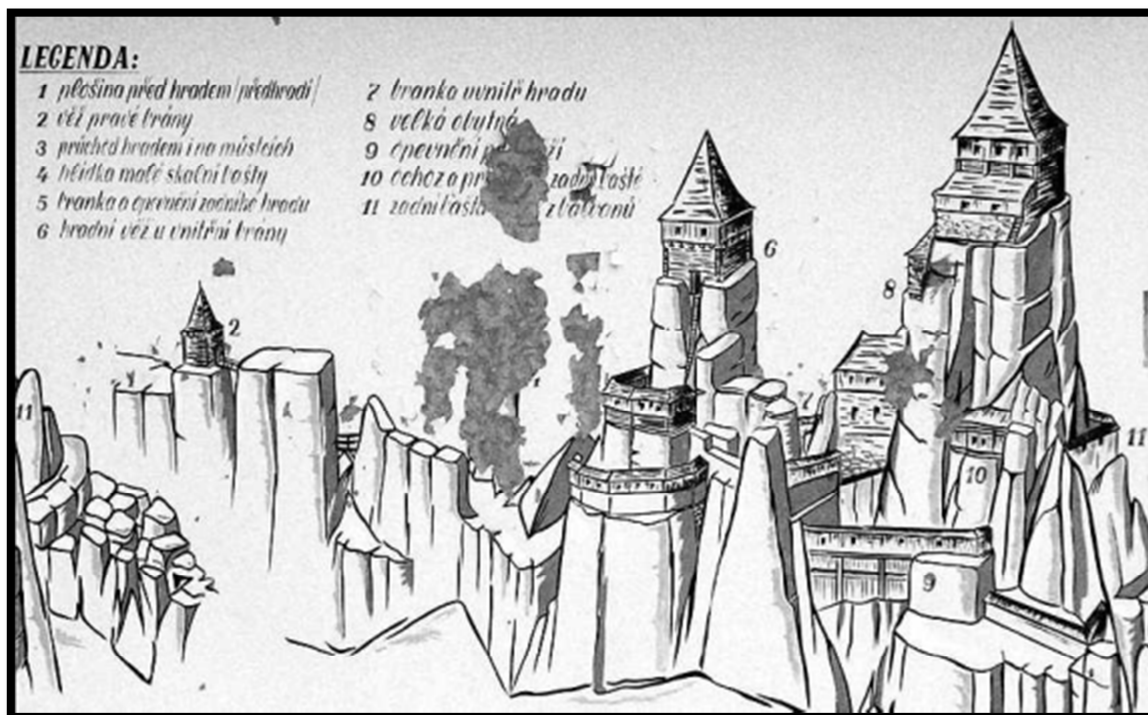
O kulturních a sportovních činnostech je zmínka v kapitole 2.2.3 a 2.2.4. Pravděpodobně právě kulturní a sportovní akce spolu s turistickým ruchem udržují toto město při životě. Průmysl není pro obec nikterak dominantní, je možné se setkat s několika menšími firmami, největší je stáčírna vod firmy Pepsico.

2.3.2 Další významné stavby

O náchodském zámku, broumovském klášteře a několika dalších stavbách je zmínka již v předchozí kapitole. Tato kapitola se věnuje místům, která je možné navštívit během našich konkrétních výletů.

Střmen

První z trojice hradních zřícenin v NPR Adršpašsko-Teplické skály (Střmen, Althaus, Katzenstein). Hrad Střmen stojí na hřebeni mezi Vstupní roklí Teplických skal a Vlčí roklí. Byl postaven na vysoké skále pány ze Skalice pravděpodobně na konci 13. století. Přesná doba není známa. Základem hradu byly dvě skalní věže a roubená stavení na nich. Soudit tak lze i z děr vytesaných ve skalních stěnách sloužícím pro uchycení trámů. Obrázek přímo z terénu ilustruje, jak asi hrad vypadal.

Obr. 21 – Pravděpodobný původní vzhled hradu Střmen

O hradu se zmiňuje v roce 1350 Majestas Carolinae jako o královském zboží. (Dibelková, Nováková a kol., 2003). Za relativně krátkou dobu své existence (byl zbořen podobně jako hrad Adršpach / Althaus roku 1447 Slezany) vystřídal několik majitelů. Jmenujme alespoň Wickmana podle nějž byla pojmenována i dnešní obec Teplice nad Metují, Wikmansdorf (majitelem v letech 1372 až 1381). (Rybář, Staněk a kol., 1986).

Dnes je zřícenina hradu přístupná po strmém schodišti a na vrcholu vyšší ze skalních věží je vytvořena vyhlídka. Pod zříceninou samotnou bývaly naučné cedule s informacemi o hradu, nicméně v zimě 2014 ustoupily rekonstrukci hlavní turistické cesty a tak doufejme, že se zase brzy objeví.

Katzenstein (Hrad Skály)

Zřícenina tohoto hradu stojí nad areálem zámečku Bischofstein, naproti osadě Skály. První dochovaná zmínka o hradu je z roku 1393, kdy byl majitelem hradu Husův stoupenec Matěj Salava z Lípy. (Dibelková, Nováková a kol., 2003). Je známo, že ten

nebyl stavitelem hradu. Hrad byl postaven neznámo kdy a kým a to zřejmě ještě před 13. stoletím. Podobně jako hrady Althaus a Střmen byl kolem roku 1447 vykoupen a pobořen Slezany z důvodu zamezení vpádů loupeživých rytířů, kteří hrad obývali, do sousedního Slezska. (Rybář, Staněk a kol., 1986). Na rozdíl od obou dvou hradů byl však hrad Skály v roce 1454 obnoven rytířem Kočkou, po němž dostal název Katzenstein, neboli Kočičí kámen. Hrad až do poloviny 16. století často měnil majitele, až nakonec zpustl. (Bergmann, 2013).

V současnosti lze k hradu dojít po turistické značené cestě a dá se na něj pohodlně vystoupat. O hradu bylo napsáno i několik legend, z nichž jedna je uvedena jako doprovodný text k jednomu z popisovaných výletů v praktické části. Obě hradní věže slouží i jako horolezecké nebo slacklinové terény. Další informace o hradu je možné zjistit i z informačních cedulí přímo pod zříceninou nebo v areálu zámku Bischofstein. Fotografie z autorčina archivu jednu z cedulí zobrazuje.

Obr. 22 – Naučná deska k hradu Skály

Bischofstein

Zámeček stojí v osadě Skály pod hradem Katzenstein. Původem skromného záměčku byla dřevěná tvrz, kterou tu vystavěli Zikmund a Bernart Čertorejští po roce 1582. V roce 1666 ji královehradecký biskup Karel Sobek z Bilenberka přestavěl v barokním stylu na letní sídlo, které sloužilo Královehradecké kapitule. Odtud potom název Bischofstein (Biskupský kámen). (Dibelková, Nováková a kol., 2003). Roku 1825 byl

zámeček upraven empírově a kolem roku 1850 přebudován na muzeum A. Jiráska. Ten sám v díle Skály popisuje Bischofstein jako skromné stavení připomínající spíše statek než zámek. (Jirásek, 1966). Dnes je zámeček využíván jako hotel a restaurace. „*Budova zámečku je jednopatrová, nečleněná s přistavěným krytým schodištěm, podpírané osmi toskánskými sloupy a krytý mansardovou střechou. Bývalá úřednická budova, tzv. "Amstgebaude", z roku 1841 byla dostavěna o jedno patro a zadní křídlo. Po těchto úpravách je budova využívána jako ubytovací část areálu.*“ (Bischofstein, 2015).

Zámek Adršpach

Podobně jako Bischofstein je adršpašský zámek vystavěn na místě původní tvrze postupnou přestavbou. Renesanční podobu mu pak dal v roce 1596 Adam Abrahamov Bohdanecký z Hodkova. V letech 1622 – 1623 patřil zámek dokonce Albrechtovi z Valdštejna. Až do roku 1828, kdy zámek a celé adršpašské panství koupil Jan Nádherný z Borutína, vystřídal zámek třináct různých majitelů. Rodině Nádherných a Elsenwangerových patřil zámek až do roku 1945. (Bergman, 2013).

„*Obdélná dvoupatrová budova tvrze orientovaná ve směru sever-jih podle silnějšího zdiva v severní části a mírně nepravidelného půdorysu snad využila nějakou starší budovu. V jihovýchodním nároží tvrz doplnila pětiboká mírně kónická třípatrová věž. Šestiprostorové dvoutraktové přízemí si dodnes z větší části zachovalo svou dispozici včetně většiny renesančních hřebínkových kleneb. V přízemí věže, kde byla kdysi kaple, je pětidílná klenba hvězdicová. Interiéry zámku jsou výsledkem klasicistní přestavby, balkon s krakorci a slepými arkádami ve východním průčelí je z roku 1886.*“ (Komárek, 2004).

Podobně jako mnoho míst v CHKO Broumovsko znamenal konec války pro zámek devastaci. Majetek byl Nádherným zkonfiskován a vybavení zámku postupně rozkradeno. Za zmínku stojí i to, že ze zahrady zámku zmizela osm metrů vysoká vzácná oranžerie. Poslední rozsáhlá rekonstrukce proběhla v roce 1970. (Bergman, 2013). Dnes je zámek v majetku obce Adršpach a částečně slouží jako horolezecké muzeum. (Zámek Adršpach, 2015).

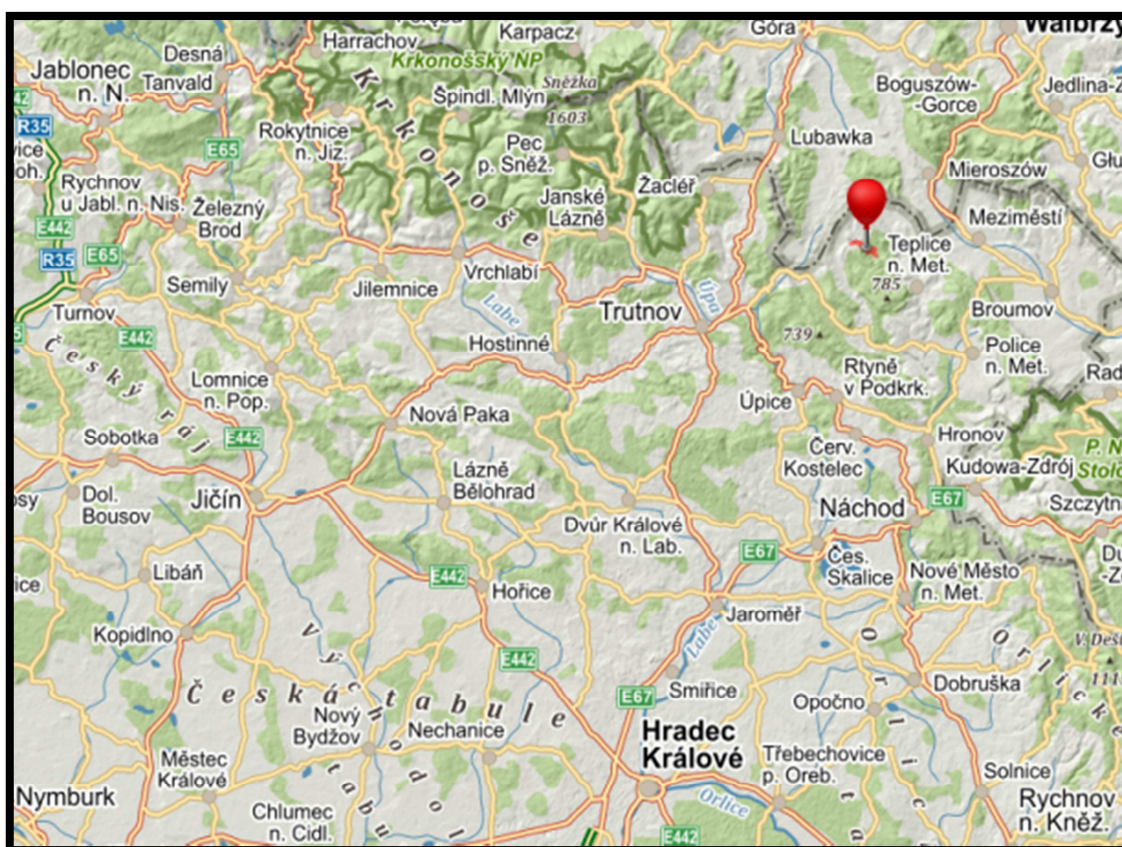
3 Výlety

Tato část práce je operační procedurou, či návodem pro pedagoga, jak připravit a zrealizovat školní výlet. Nabízí vlastní zkušenost a zároveň vyhodnocení. Každá jedna kapitola odpovídá jednomu školnímu výletu a nabízí zároveň odkazy na doprovodné texty, kterými je možné školní výlet významně zpestřit. Navíc informace v doprovodných textech obsažené jsou mnohdy jen nesnadno dostupné a proto velmi atraktivní.

3.1 Jednodenní výlet č. 1 (Adršpach)

3.1.1 Logistika

Do obce Adršpach je nejjednodušší dostat se vlakem. Nádražní budova stojí cca 200 m od hlavního vstupu do skalního města. Spojení je možné vyhledat nejjednodušeji na www.idos.cz.

Mapa 1 – Lokalita adršpašsko-teplických skal

Finanční požadavky:

- Jízdné v závislosti odkud se jede.
- Vstup do skal: 35,- CZK pro děti, 70,- CZK pro dospělé.
- Průvodce: poplatek za průvodcovské služby je zahrnut v ceně běžného vstupného. Je jen nutné počkat, až některý z průvodců bude k dispozici, je možné domluvit se přímo v pokladně u vstupu.
- Vyjíždka lodičkou: 50,- CZK / osoba.
- Kapesné cca 100,- CZK na jídlo případně drobný suvenýr.
- Vstup na zámek: 90,- CZK. (Adršpach.cz, 2014).

Praktické informace:

Po celé cestě prohlídky nejsou instalovány toalety. Doporučujeme proto tuto nezbytnou aktivitu realizovat ve veřejných záchodcích, které jsou buď v infocentru, nebo v obchodní „zóně“ cca 250 m za budovou nádraží na kopci.

Terén je členitý a často se jde po schodištích, kamenech či v písku. Je proto velmi žádoucí použít pevnou turistickou obuv. Nacházíme se v národní přírodní rezervaci, což vyžaduje kultivované chování. Cedula v okolí okruhu jasně vysvětlí, co to znamená.

Před samotnou návštěvou Adršpachu je vhodné prohlédnout si stránky: <http://www.skalyadrspach.cz> a <http://www.adrspach.cz>.

3.1.2 Popis trasy

Z budovy nádraží se vydáme směrem k hlavnímu vstupu do skal. Zde je možné navštívit infocentrum a zakoupit nezbytné suvenýry, které k výletu patří. Příležitostí pro nakoupení drobností bude nicméně ještě mnoho. Po zaplacení vstupného se vydáme doleva vyhlídkovým okruhem okolo Pískovny, jezírka až nepřírozně modré barvy. Nabízí se zde několik velmi pěkných výhledů a jezírko samotné je skutečně pastvou pro turistovy oči. Jakmile obejdeme pískovnu, pokračujeme ve směru prohlídky skalního města. Vše je velmi dobře značeno, popsáno dokonce ve čtyřech jazycích. Pro prohlídku doporučujeme zajistit průvodce. Jeho vyprávění je poměrně vtipné a dětem se rozhodně bude líbit. Pohybujeme se po zelené turistické značce až do místa zvaného Malý vodopád. Tady je možné usadit se v přístřešku a trochu si odpočinout. Dále

doporučujeme pokračovat po žluté značce ve směru do Vlčí rokle, až k místu s pramínkem. Tady je po levé ruce nástupiště do lodiček. Průvodce nás provede po Adršpašském jezírku, opět s vtipným komentářem.

Po skončení plavby zpátky po žluté na turistický okruh k Malému vodopádu a doleva přes Metuji pokračujeme po zelené značce do zřejmě nejkrásnější části Adršpašských skal, Města.

V této části prohlídkového okruhu stojí většina adršpašských velikánů. Při zapojení fantazie si děti jistě odnesou hluboký zážitek. Za zhlédnutí rozhodně stojí Skalní kaple v masivu věže Milenců. Jde o pietní místo věnované místním zesnulým horolezeckým legendám. Jedním z posledních dobrodružství bude sestup Myší dírou mezi městskými věžemi Zvonice a Radnice na Kraknošovu zahrádku s „piánem“. Dále k Ozvěně a tady je možné vydat se dvěma směry.

A: Dále po zelené na konec prohlídky, odebrat se přes místní jakousi komercializovanou zónu zpět na nádraží. Tato trasa je znázorněna na Mapách 2a a 2b.

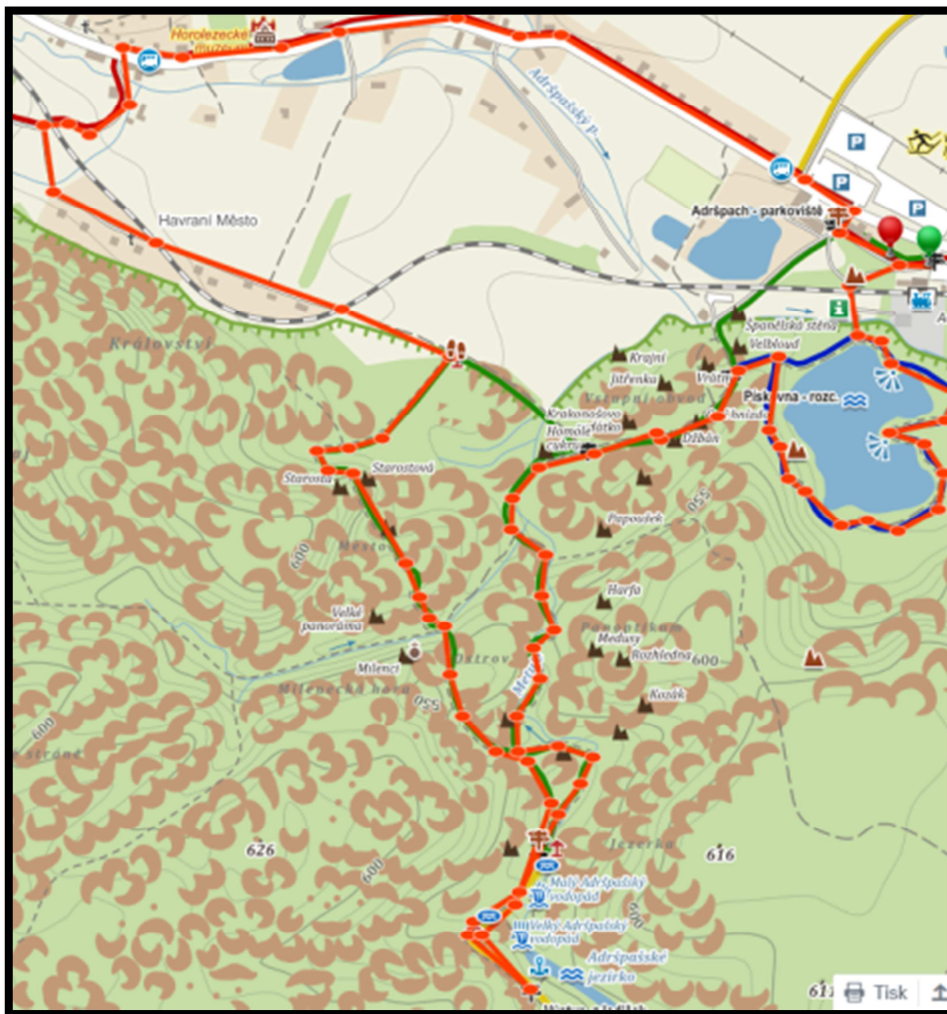

Mapa 2a - Adršpach, trasa A, souhrn

Mapa 2b - Adršpach, trasa A

B: Pokud je dostatek času (cca 3 hodiny), pak doporučujeme odbočit u ozvěny doleva přes louku a vydat se na Adršpašský zámek. Vše je v terénu značeno, případně je možno zeptat se průvodce, či některého z ochránců přírody, kteří se u Ozvěny pohybují. Plánek je znázorněn na Mapě 3. Zámek je částečně zrekonstruován a nabízí výstavu spojenou s historií i současností horolezectví a slackliningu a zároveň interaktivní inteligentní zábavu „Play Broumovsko“. Počítat je třeba s cca hodinou a půl strávenou na zámku.

Mapa 3a - Adršpach, trasa B

Mapa 3b - Adršpach, trasa B, souhrn

3.1.3 Body zájmu a doprovodné texty

Horolezectví: Pozornému turistovi, natož potom dítěti, neunikne, že kolem spár, případně ve stěnách skal jsou nepravidelně osazena kovová „oka“. Dětem jistě učaruje fakt, že na vrcholcích skal jsou jakési krabičky, připomínající vysílačky. Při troše štěstí uvidíte i některého z horolezců, jak dobývá některý z vrcholů.

V nějakém klidnějším místě prohlídky, anebo ještě před ní, je možné pracovat s textem a obrazovou přílohou z kapitoly 2.2.5.. Zde je zřetelně vysvětleno, co který artefakt s lezením spojený znamená a k čemu slouží.

Filmařský průmysl: Kapitola 2.2.4. obsahuje několik informací o filmových počinech, pro něž se exteriérem stal právě Adršpach. Dětem je tedy možné připomenout, které filmy se tu natáčely popovídat si o nich. Tak například natáčení Letopisů Narnie v Adršpachu jsem byla přítomna. Mimo jiné velmi zajímavé bylo pozorovat, jak funguje catering a logistické zázemí natáčení takto velkého a výpravného amerického filmu. Pokuste se představit si, jak se asi manipuluje se vši filmovou technikou v tak těžko přístupném terénu při -10 °C a v půl metru sněhu.

Řeka Metuje: Během celé prohlídky se nám ukazuje řeka Metuje, která pramení nedaleko Adršpašských skal, v Janovických loukách. Například cestou vlakem je možné legendu o tom, jak vznikl název řeky, dětem přečíst.

Zámek a obec Adršpach: Viz kapitoly 2.3.1 a 2.3.2.

3.1.4 Zhodnocení

Jednodenní výlet Adršpašským skalním městem je jistě poutavým a to zejména pro děti (lodičky, tvary skal, divoká příroda, horolezci). V letních měsících je okruh skutečně plný lidí a občas je nutné trochu se obrnit proti modernímu vzhledu turismu v Čechách. Možnosti občerstvení a nákupu více či méně vkusných předmětů jsou nespočetné, nicméně pouze v oblasti před vstupem do skal. Ve skalách samotných není nic.

Už první část výletu, tedy obchůzka Pískovny, zanechala v dětech pozitivní vzpomínku. Některé z dětí dokonce vyslovilo teorii, že název Pískovna vychází z faktu, že tu pískají ryby, nikoli, že se tu dříve těžil písek. Skalní útvary podél celého okruhu jsou fascinující a vyprávění místních horolezců a jejich dramatické zážitky děti skutečně „hltaly“.

Projížďka lodí je příjemná, doporučuji. Bohužel jsme z časových důvodů nestihli návštěvu zámku, místního horolezeckého muzea. Tuto jsem absolvovala až později se svými vlastními dětmi a nadšena z prostředí, zahrnula jsem ji jako další možný potenciál tohoto výletu.

Podtrženo a sečteno. Výlet do Adršpachu doporučuji. Příroda je tu skutečně unikátní a okruh samotný velmi rozmanitý a zajímavý. Všechny minusy současného turismu jsou tedy převálcovány krásou tohoto endemického místa. Tento výlet jsem podnikla s žáky 1. – 5. třídy malotřídní školy, patnácti dětmi ve věku 6 až 11 let a v doprovodu svého manžela a kamaráda Kuby, kteří jsou oba místní lezci. Jejich přítomnost kvalitu výletu rozhodně zvýšila a nebylo třeba ani využívat služeb místních průvodců.

3.2 Jednodenní výlet č. 2 (Teplice nad Metují)

3.2.1 Logistika

Poloha města Teplice nad Metují je patrná z Mapy 1. Nejlepší místo jak se sem dostat je opět vlak, www.idos.cz. Je třeba dojet do zastávky Teplice nad Metují Skály, odkud se snadno dostaneme na velké parkoviště (Střemenské podhradí), které je vlastně vstupem do skal. Pod schody vlakové zastávky se vydáme doleva po červené značce a po cca 200 m jsme na parkovišti.

Finanční požadavky:

- Jízdné v závislosti odkud se jede.
- Vstup do skal: 30,- CZK pro děti, 60,- CZK pro dospělé.
- Kapesné cca 100,- CZK na jídlo případně drobný suvenýr.

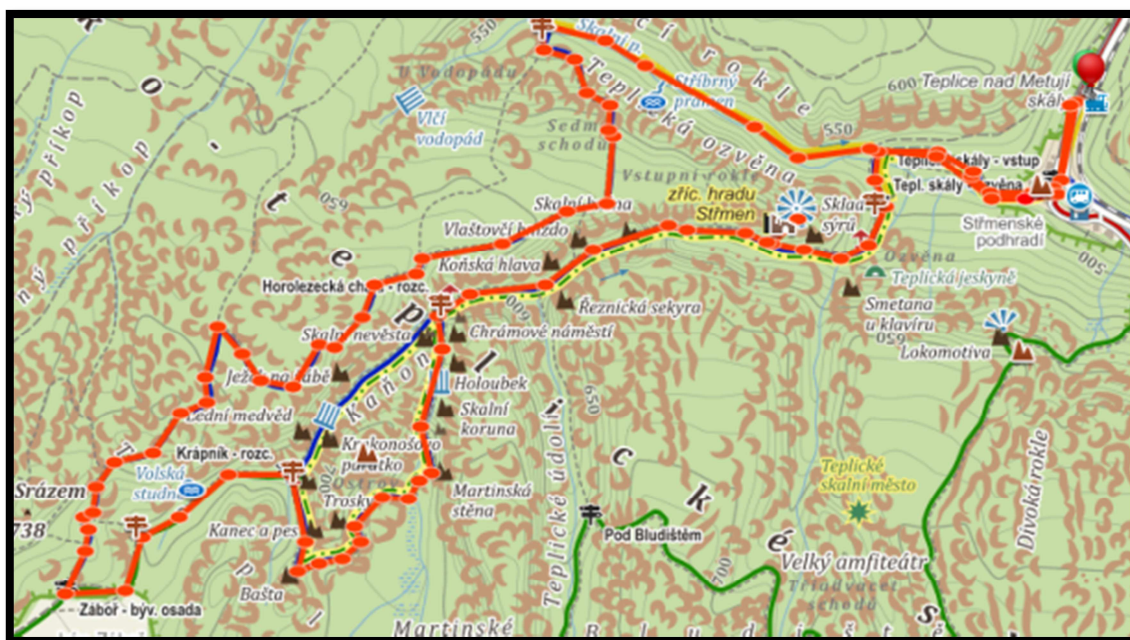
Praktické informace:

Po celé cestě prohlídky nejsou instalovány toalety. Doporučujeme proto tuto nezbytnou aktivitu realizovat ve veřejných záchodcích, které jsou přímo u vstupu do skal.

Terén je členitý a často se jde po schodištích, kamenech, v lese, blátě, či v písku. Je proto nutné použít pevnou turistickou obuv. Nacházíme se v národní přírodní rezervaci, což vyžaduje kultivované chování. Cedule v okolí okruhu jasně vysvětlí, co to znamená.

3.2.2 Popis trasy

Z parkoviště směřujeme vzhůru přes vstupní bránu po modré značce na okruh skalním městem. Tato stezka je naučná a přečíst alespoň některé z poučných textů je rozhodně prospěšné. Pod schody na zřícenině hradu Střmen je možné se na chvíli zastavit a odpočinout si. Po schodech lze vystoupit až na hrad. Tady se nám otevírají překrásné výhledy, pokud tedy vyjde počasí a není mlha. Sestoupíme dolů a pokračujeme Vstupní roklí dále po modré až pod horolezeckou chatu. Mimochodem tato byla celkově zrekonstruována během roku 2014 a to ze sponzorských příspěvků místních nadšenců a patriotů. Pod chatou se vydáme doleva, směrem na Chrámové náměstí a pokračujeme až do místa zvaného Krápník. Tady odbočíme doleva na zelenou značku směrem na Zábřeh a na dalším rozcestí zpátky na modrou, směrem přes Sedm schodů. Vystoupáme prudce vzhůru a po pravé ruce se nám otevřou překrásné výhledy na Teplické skály. Velmi divokým terénem (kameny, bažiny, klády) pokračujeme po modré, abychom prudce klesli přes sedm schodů na další rozcestí, tentokrát ve Vlčí roklí. Tam se vydáme doprava po žluté značce a kolem Stříbrného pramene, kde se dá znovu trochu odpočinout. Po žluté, dále po modré vrátíme zpátky na Střmenské podhradí. Tady se potom nabízí mnoho možností občerstvení a rovněž nákupu suvenýrů.

Mapa 4a - Teplickými skalami

Mapa 4b - Teplickými skalami, souhrn

3.2.3 Body zájmu a doprovodné texty

Horolezectví: viz kapitola 2.2.5.

Stříbrný pramen: Legenda o stříbrném prameni (viz příloha B, str. 89 - 96).

Střmen: viz kapitola 2.3.2.

Husarská přilba: U tohoto značeného skalního útvaru ve Vstupní rokli je možné pozorovat jeden z nejčerstvějších důkazů toho, že eroze stále pracuje. V srpnu 2014 se zde odlomil několika set kilogramový kus pískovce a část této věže už prostě neexistuje. Ti horolezci, kteří na Husarskou přilbu nevystoupali Starou cestou už tak neučiní, neb právě část tohoto výstupu dnes leží pod věží samotnou, prostě upadla. Pohled na moc, kterou má příroda skrze popadané bloky pískovce je impozantní.

Město Teplice nad Metují: viz kapitola 2.3.1.

3.2.4 Zhodnocení

Jedná se o levnější variantu jednodenního výletu, který rozhodně není méně zajímavý, nebo dobrodružný, než sousední Adršpašské skály. Po trase je možná méně atrakcí, nicméně členitost a divokost terénu, kterým děti provedeme, je až neskutečná. Tento výlet bych doporučila spíše pro starší děti, právě kvůli vyšší náročnosti terénu. Další výhodou tohoto výletu je nižší turistická návštěvnost Teplických skal a tak větší pocit soukromí a klidu.

Reakce dětí (1. – 5. třída malotřídni školy, 15 dětí ve věku 6 až 11 let) na Teplické skály byla veskrze pozitivní. Ti, kteří zvládnou výstup na Střmen mají pocit „horolezeckého“ zážitku. Výstup na zříceninu Střmen je dosti fyzicky namáhavý a rovněž exponovaný. Měli by se ho účastnit pouze žáci, kteří jsou fyzicky na dobré úrovni a zároveň jsou ukázněni. Nebezpečí zřícení je tu nabíledni. K realizaci tohoto výstupu je nutné absolvovat výlet v doprovodu minimálně dvou pedagogických pracovníků z důvodu možnosti rozdělení skupiny. Děti s nadšením pozorovaly výkony horolezců a doprovodný text o lezení, celou atmosféru jen umocnil. Trasa přes sedm schodů je jedním z nejzajímavějších turistům přístupných míst, které CHKO Broumovsko nabízí. Kombinace soutěsek, bažin, chodíčků a prudkých stoupání a klesání děti fascinovala. Ke konci trasy jsme si přečetli legendu o Stříbrném prameni, která děti velmi bavila.

Celkovému pozitivnímu dojmu z výletu přidala i cesta vlakem (z Hradce Králové, červen). Vlaky na sebe plynule navazují, cesta trvala jen cca 90 minut. Obrovské plus bylo i nádherné počasí.

Výlet vřele doporučuji. Teplické skály jsou majestátní a popsaná trasa nabízí skutečnou divočinu, což děti rozhodně docenily.

3.3 Dvoudenní výlet č. 1 (Adršpašsko-Teplickými skalami)

3.3.1 Logistika

První ze dvou dvoudenních výletů umně kombinuje oba jednodenní dříve popsané. V praktické části tedy není popsán detailní plán trasy, ale odkazují se na kapitoly 3.1 a 3.2. Novinkou v tomto výletu je samozřejmě nocleh a cesta propojující Teplické s Adršpašskými skalami.

Finanční požadavky:

K nárokům kladeným na výlety z kapitol 3.1 a 3.2 ještě přibývá poplatek za ubytování. Ideálním místem pro nocleh je kemp Bučnice, který leží cca na půl cesty mezi Teplickými a Adršpašskými skalami. Výhodou tohoto kempu je fakt, že nabízí možnost ubytování buď ve stanech, nebo v chatkách. Stavba stanu může být velmi dobrodružným zpříjemněním výletu samotného. Ceny za ubytování definuje následující obrázek z Internetu. Kemp je dobré si dopředu rezervovat.

Ceník služeb Autokempinku:

*Pro školní výlety a větší skupiny jsou poskytovány slevy
v období květen, červen a září.
Cena pro školní výlety a skupiny je 95,-Kč za osobu a noc.*

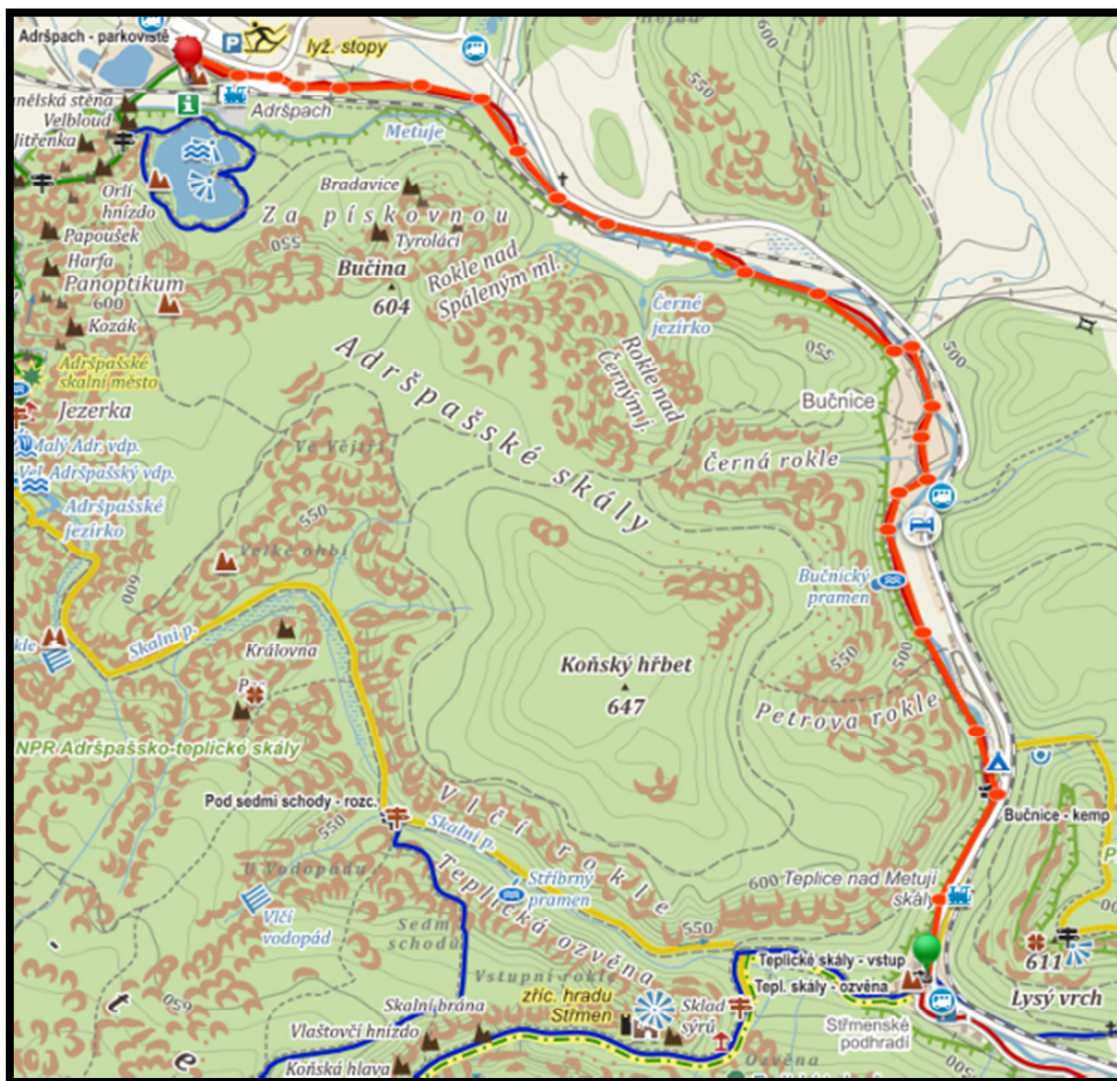
Stan	60,-	Kč/den
Osoba ve stanu, nebo karavanu	65,-	Kč/den
Dítě do 12-ti let ve stanu, nebo karavanu	35,-	Kč/den
Osobní auto	50,-	Kč/den
Karavan, Mikrobus	80,-	Kč/den
Autobus	115,-	Kč/den
Nákladní přívěs	50,-	Kč/den
Obytné auto	105,-	Kč/den
Připojka el. proudu	80,-	Kč/den
Motocykl	40,-	Kč/den
Zvíře	35,-	Kč/den
Chata 4 lůžka Za neobsazené lůžko se nedoplácí	145,-	Kč/osoba/noc
Chata 5 lůžek Za neobsazené lůžko se nedoplácí	145,-	Kč/osoba/noc
Chata 4 lůžka - (bez lůžkovin) Za neobsazené lůžko se nedoplácí	125,-	Kč/osoba/noc
Ubytovna 6-ti lůžkové pokoje	130,-	Kč/osoba/noc
Sada povlečení	50,-	Kč/osoba/pobyt
Rekreační poplatek pro Mě.Ú. Teplice	15,-	Kč/den osoby 18-70 let

Ceník služeb na jednu noc včetně 15% DPH pro rok 2014
Rezervace chatek je vždy do 17.00 hod.

Obr. 23 – Ceník autokempu Bučnice

3.3.2 Popis trasy

Doporučuji začít výletem Teplickými skalami 3.2 a po přespání v kempu pokračovat do Adršpachu a absolvovat výlet popsany v kapitole 3.1. Od pokladny na Střmenském podhradí na konci prohlídky Teplických skal se vydáme doleva po červené turistické značce a po cca 500 m dojdeme k recepci kempu Bučnice. Kemp nabízí běžné vybavení jako sprchy, malý obchůdek se suvenýry, ale i poměrně slušně vybavený kiosek, kde se dají nakoupit i základní potraviny a občerstvení. Trpělivým posluchačům nabídne tento kiosek příjemný a nečekaný program. Místní obyvatelé a lezci jsou zábavní a tráví tu dost času diskusemi o příštích i minulých výstupech. Přechod z Teplických do Adršpašských skal znázorňuje následující mapa.

Mapa 5 - Z Teplických do Adršpašských skal

3.3.3 Body zájmu a doprovodné texty

Během přechodu z kempu do Adršpachu je možné pověnovat se několika skutečně „místním zajímavostem“.

Lidová architektura: Doporučuji pokusit se domluvit s místními obyvateli (jsou velmi příjemní a sdílní), aby Vám ukázali svoje chalupy. V osadě Bučnice, kterou budete procházet po červeně značené cyklostezce najdete několik velmi citlivě zrekonstruovaných obydlí. Např. č. p. 198 (typické jednoduché chalupnické stavení) ukazuje dokonale, jak se dříve dělaly štíty. Č. p. 195 (venkovský klasicistní dům broumovského typu) pak klasickou středověkou zvoničku, která samozřejmě má svůj příběh.

Sport: Na uměle postaveném „mužíku“ podél cesty naleznete obdobu vrcholové knížky a v ní knihu popisující několik zajímavých běžeckých tras. Tento tzv. Run Point je tvořen a neustále aktualizován místními sportovci. V pensionu Podskalí můžete některého z nich najít a poslechnout si jejich vyprávění o místním běhání.

Spálený mlýn: Cestou z Bučnice do Adršpachu budete po levé ruce míjet Skalní mlýn, což je jeden ze tří mlýnů, které na Metuji mezi Adršpachem a Teplicemi v minulosti fungovaly. Dnes je zavřený, ještě v roce 2013 sloužil jako hotel a restaurace. Zajímavější a legendami opředený je však mlýn prostřední, tzv. Spálený. V místě, kde cyklostezka zatáčí prudce doprava, aby protnula koleje, je po levé ruce neznačená cesta. Tou se dá projít k ruinám Prostředního mlýna. Místo je to až mystické, doporučuji přečíst dětem text legendy o Prostředním mlýnu v Adšpachu (viz příloha B, str. 89 - 96).

3.3.4 Zhodnocení

Tento dvoudenní výlet je skutečně intenzivní. Pokud se Vám podaří projít všechna místa a zároveň se tak trochu dostat z místního turistického „mainstreamu“ (detaily v Bučnici) mají děti šanci si místní kraj zamilovat a zřejmě se sem budou vracet. Informačně jsou oba dny plné a rozmanité. Sama považuji tento výlet za to nejlepší, co může místní turisticky atraktivní lokalita nabídnout. Je však nutné nedržet se jen „průmyslových“ turistických okruhů a pokusit se dostat do kontaktu s místními obyvateli, nebo horolezci.

Děti (3. třída, 24 dětí) si výlet skutečně užily. Je nutné podotknout, že zejména druhý den je velmi náročný a dlouhý. Proto bych se přimlouvala vynechat adršpašský zámek a vyrazit hodně brzy po snídani. Velkým zážitkem pro děti byla stavba stanů. Pravdou je, že jsme si připravili logistickou podporu a stany, spacáky a karimatky jsme si nechaly do kempu přivést speciálním autem jednoho z rodičů. Představa, že děti nesou dva dny veškeré vybavení je rozhodně přespříliš optimistická. Samozřejmě ubytovat se dá i v chatkách, čímž celá se stany spojená anabáze odpadá. Velkým zážitkem byl pro děti Spálený mlýn. Místo působí tajemně a legenda, která je s mlýnem spjata rozhodně atmosféru jen umocní. Jen opatrně, aby děti nenapadaly do náhonu.

Výlety Teplickými a Adršpašskými skalami pak měly podobné ohlasy jako jednodenní, které jsem absolvovala s malotřídkou. Převládaly pozitivní reakce na nejexponovanější místa jako Střmen, Pískovna, Myší díra.

Domnívám se, že tento výlet je vhodný pro děti od 3. třídy. Děti mladší by asi takto intenzivní zátěž nenesly úplně dobře. Dovolím si tvrdit, že výlet by dokázal nadchnout i žactvo druhého stupně a starší (jedna kolegyně na mé doporučení absolvovala tento výlet se studenty 4. ročníku Střední průmyslové školy chemické a všichni opravdu nadšení byli).

3.4 Dvoudenní výlet č. 2 (Bischofstein)

Tento výlet byl připraven s vidinou toho, že mnoho dětí již někdy v Adršpachu, či Teplických skalách bylo. Nabízí příjemnou alternativu k místům turisticky nejfrekventovanějším a dává nahlédnout do dalších zajímavých lokalit CHKO Broumovsko.

3.4.1 Logistika

Nejsnadnějším způsobem, jak se dostat na Bischofstein (Bišík) je kombinace vlaku a chůze. Opět pomůže www.idos.cz. Vlakem je třeba dopravit se do stanice Teplice nad Metují hl. nádraží. Odsud potom pořád po žluté značce až na Bischofstein, viz mapa 6. Celý výlet je pojat ve sportovním duchu a tak je žádoucí, aby děti měly vhodné oblečení i obuv. K přenocování bude potřeba mít spací pytel. S personálem zámku lze domluvit, že zavazadla dětem z nádraží do zámeckého hotelu odvezou a druhý den jim je zase dopraví k odjezdu.

Finanční požadavky:

- Jízdné v závislosti odkud se jede.
- Ubytování v hotelu Bischofstein (viz tabulka) a stravování.
- Kapesné na drobné občerstvení a něco suvenýrů cca 100,- CZK.

Cenu za ubytování i formu snídaně lze s personálem domluvit a individuálně upravit. Každopádně je dobré vybrat levnější variantu „se spacákem“. Při výletu, který jsem absolvovala, jsme se dostali na cenu 200,- CZK za noc a osobu a v ceně

byly i buřty k opečení na večerní táborák. Před výletem je dobré navštívit <http://www.bischofstein.cz>.

Ceny ubytování „vlastní spacák“ (včetně snídaně formou bufetu):	
	CENA
děti 0-2 roky	zdarma / bez nároku na lůžko
děti 2-10 let	20 % sleva
děti od 10 let a dospělí	280,- Kč / noc
vyžádané volné lůžko na pokoji	50,- Kč / noc

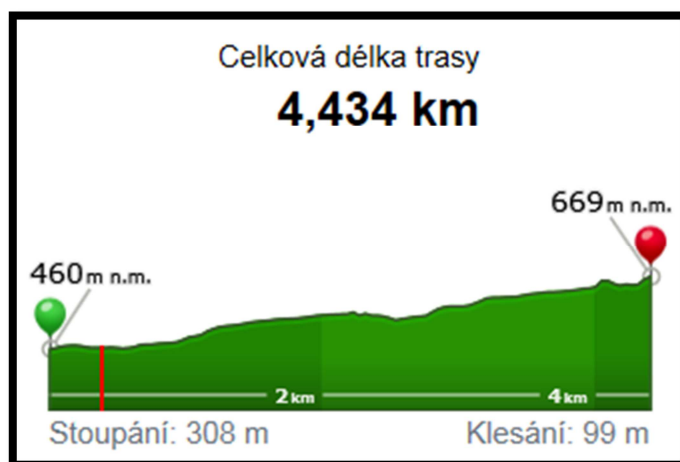
Obr. 24 – Ceník ubytování na zámku Bischofstein

3.4.2 Popis trasy

Po žluté turistické značce dojdeme lesními a polními cestami až do velké zahrady zámku Bischofstein. První den je možné strávit celý v kouzelném areálu zámku samotného a v jeho nejbližším okolí. Součástí zámku je i restaurace, takže lze veškeré stravování směřovat sem. S personálem je dobré se domluvit předem.

Mapa 6a - Z Teplic nad Metují na Bischofstein

Mapa 6b - Z Teplic nad Metují na Bischofstein, souhrn

Náš program vypadal asi takto: Příjezd do Teplic nad Metují a výšlap vzhůru na zámek. Tam jsme došli kolem poledne, tak jsme navázali obědem v restauraci. Následoval volný pohyb dětí po areálu zámku. Ten nabízí atrakce jako je trampolína, houpačky, slack line apod.

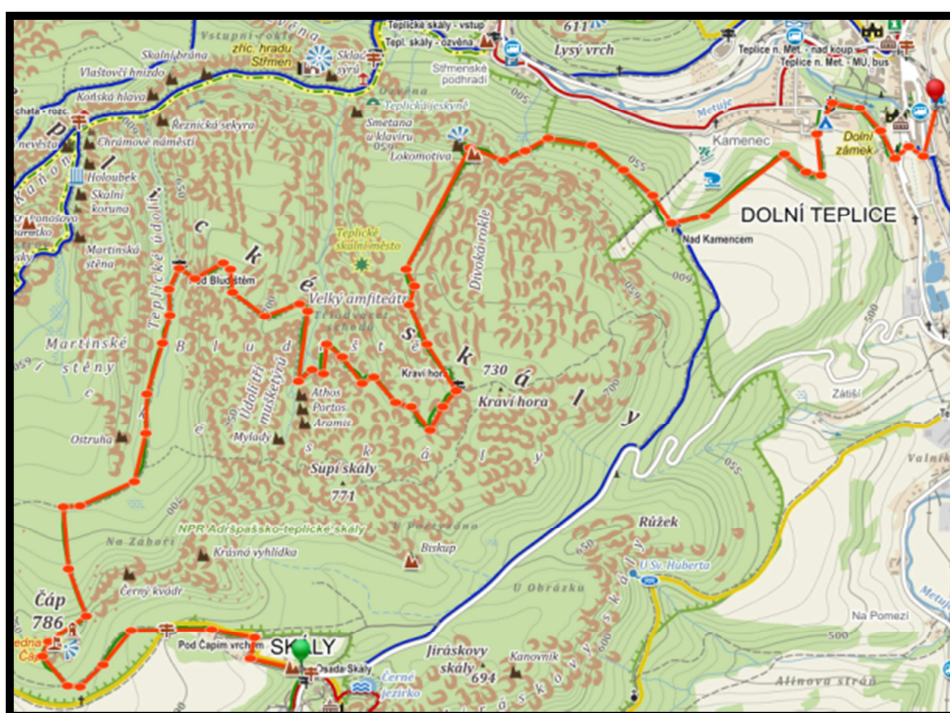
Na odpoledne jsme měli domluvenou lezeckou exkurzi s místními horolezci. Děti si mohly vyzkoušet skutečné lezení s lanem a slaňování. Následoval výstup na zříceninu hradu Katzenstein a procházka kolem Černého jezírka. Večer jsme připravili oheň, opekli buřty a zazpívali s kytarou. Dětem jsme připravili i zajímavé vyprávění a čtení.

Druhý den ráno po snídani jsme vyrazili na další výlet. V roce 2012, kdy jsem výlet absolvovala, ještě nestála na vrcholu Čápa rozhledna, dnes je tam a o to bude výlet pro děti dobrodružnější. Rozhledna byla slavnostně otevřena v září 2014.

Z areálu zámku vyrazíme po zelené značce vzhůru směrem na nejvyšší vrchol CHKO Broumovsko, Čáp, 786 m.n.m. tam vystoupáme na rozhlednu. Dále pokračujeme pořád po zelené poměrně divokým terénem do Teplického údolí. Po několika kilometrech odbočíme prudce doprava cestou před třinácti mostů a vystoupáme na Kraví horu. Dále pořád po zelené značce přes vyhlídku „Lokomotiva“ a přes místní sjezdovku až na náměstí města Teplice nad Metují. Tady je možné dát dětem rozchod, aby měly šanci nakoupit si například suvenýry, či něco k snědku. K dispozici je samoobsluha, cukrárna, infocentrum i obchod se sportovním vybavením. Ze stanice Teplice nad Metují Město jsme pak odjeli zpátky domů.

Mapa 7a - Z Biškovice do Teplíc nad Metují, souhrn

Mapa 7b- Z Biškovice do Teplíc nad Metují

3.4.3 Body zájmu a doprovodné texty

Horolezectví: viz kapitola 2.2.5.

Slackline: viz kapitola 2.2.5, ve které je tento mladý a dynamicky rozvíjející se sport popsán. Vzhledem k tomu, že zrod českého slackliningu se mapuje právě na Bischofstein, zařadila jsem tento text.

Legendy o Černém jezírku a Tajemném světle na Hradě skály; velmi poutavé čtení k táborovému ohni, viz příloha B, str. 89 - 96.

3.4.4 Zhodnocení

Záměrem tohoto výletu je ukázat účastníkům i jiná, než turisticky masově navštěvovaná místa. Řekla bych, že se to podařilo. Výlet jsem absolvovala v roce 2012 se třídou osmnácti čtvrtřádků, převážně chlapců. Vzhledem k faktu, že znám dobře personál Bischofsteinu osobně, bylo snadné domluvit se na přijatelné ceně za ubytování a stravování a rovněž požádat některého z místních lezců o půlku odpoledne času. Věřím, že tato dohoda je nasnadě i pro jakéhokoli jiného pedagoga.

Cesta z Teplic nad Metují na Bischofstein byla pro žáky vlastně jen jakýmsi pochodákem, neboť vyjma studánky u Huberta nenaleznete na této trase žádnou další prvoplánovitě vzrušující atrakci. Skupina dětí však velmi pookřála v okamžiku, kdy jsme se dostali do areálu zámku. Skvělý oběd a nesčetné atrakce děti nadchly. Odpolední kurz lezení byl pro některé děti skutečně výzvou, jiné se do lezení strachem raději vůbec nepustili a pouze pozorovali z povzdálí. Výstup na zříceninu Katzenstein je dosti exponovaný a je třeba dbát zvýšené opatrnosti, jak to ve skalách bývá, zřítit se je snadnější, než cokoli jiného. Večerní táborák byl velmi příjemný, zpívání, čtení, pečení buřtů špatnou náladu prostě přinést neumí, natož pak desetiletým dětem. Ubytování ve 4 – 6 lůžkových pokojích bylo skvělé. Druhý den byl hodně o chození. Nicméně cesta přes Čápa a třiatvacet mostů je natolik dynamickým podnikem nabízejícím neskutečné přírodní scenérie, že byly děti unešené.

Bohužel se tento výlet nedá plánovat bez příznivé předpovědi počasí. Cesty jsou dost krkolomné, terén náročný, v dešti se nesmí lézt a výstup na Katzenstein by byl velmi nebezpečný. Celkově výlet vřele doporučuji. Na cestách nepotkáte mnoho lidí a místo kolem Bischofsteinu je ryzí, téměř beze stop moderní civilizace a bez signálu mobilních operátorů.

3.5 Jednodenní výlet č. 3 (Náchod)

3.5.1 Logistika

Do Náchoda se dá dostat buď vlakem, nebo autobusem. K naplánování cesty lze opět využít www.idos.cz. Z Náchoda do Dobrošova se dá dostat autobusem, případně podniknout pěší výlet. Pěší varianta je vhodná pouze tehdy, je-li jediným cílem právě Dobrošov. Kombinace s návštěvou zámku by byla přespříliš časově náročná. Před samotným výletem je dobré projít si následující dva internetové zdroje, kde jsou dostupné mnohem detailnější informace, než nabízí tato příručka (www.zamek-nachod.cz, www.pevnostdobrosov.cz).

Finanční požadavky:

- Jízdné v závislosti odkud se jede.
- Dětské vstupné na prohlídku zámku: 50,- – 100,- CZK v závislosti na tom, který okruh bude absolvován. (Zámek Náchod, 2014).
- Dětské vstupné do pevnosti Dobrošov: 40,- CZK. (Vojenská pevnost Dobrošov, 2014).
- Kapesné na drobné občerstvení a něco suvenýrů cca 100,- CZK.

3.5.2 Popis trasy

Z nádraží se dostaneme krátkou procházkou až na náměstí a z něj snadno na zámek. Prohlídka zabere 1 – 2 hodiny podle zvoleného rozsahu. Ze zámku potom zpátky na autobusové nádraží a autobusem do Dobrošova. Prohlídka tvrze zabere cca jednu hodinu, nicméně je třeba počítat s časovou rezervou na obhlídku objektu i zvenčí. Následující výřez z mapy lze použít pro lepší představu. Ukazuje obě zmíněná místa, zámek Náchod i pevnost Dobrošov a jejich vzájemnou polohu.

3.5.3 Body zájmu a doprovodné texty

Zámek a město Náchod: Mnoho detailů o zámku se žactvo dozví ze samotné prohlídky. Před ní však doporučuji přečíst text kapitoly 2.3.1, Náchod. Děti vědí, co je čeká a mohou se na to lépe soustředit.

Mapa 8 - Náchod a jeho okolí

3.5.4 Zhodnocení

I tento výlet se setkal s úspěchem. Pravdou je, že zámek je pro děti trochu méně atraktivní, nicméně následná prohlídka pevnosti rozptýlila jakékoli pochybnosti o hodnotě výletu. Doporučuji brát na výlet děti spíše ze starších ročníků, ty si už dokážou událost tohoto typu užít. Sama jsem výlet absolvovala se třetí třídou a menší děti by asi prohlídka zámku nezaujala a neudržely by pozornost.

3.6 Jednodenní výlet č. 4 (Broumov)

3.6.1 Logistika

Do Broumova se dá snadno dostat vlakem, či autobusem a znovu lze s výhodou využít www.idos.cz. Následující mapka naznačuje, jak se dostat z nádraží vlakového či autobusového ke klášteru. Doporučuji navštívit místní infocentrum, množství zdarma dostupných informací je nebývalé. Pro lepší vybavenost před samotným výletem je opět doporučeno prostudovat následující internetové zdroje: www.playbroumovsko.cz a www.klasterbroumov.cz.

Mapa 9 – Broumov

Finanční požadavky:

- Jízdné v závislosti odkud se jede.
- Vstupné na prohlídku kláštera: 50,- CZK (cena je pro minimálně desetičlenné skupiny). (Klášter Broumov, vzdělávací a kulturní centrum, 2015).
- Dětské vstupné na výstavu PLAY BROUMOVSKO: 50,- CZK.

- Kapesné na drobné občerstvení a něco suvenýrů cca 100,- CZK. (Play Broumovsko, 2014).

3.6.2 Popis výletu

Vlakem či autobudem dojedeme do města a jako první vyrazíme do kláštera. Prohlídka i s návštěvou zahrady zabere cca 90 minut a posléze je možné pokračovat do areálu Veby a oddat se interaktivní výstavě.

3.6.3 Body zájmu a doprovodné texty

Kapitola 2.3.1. popisuje stručně jak samotné město Broumov tak i klášter. Kapitola 2.2.4. zase shrnuje informace o interaktivní výstavě PLAY Broumovsko.

3.6.4 Zhodnocení

Broumov je velmi zajímavé místo a nabízí další alternativu pro nepříznivé počasí. Prohlídka kláštera působí velmi mysticky a duchovně. Historie kraje i kláštera je natolik zajímavá, že prohlídkou byly nadšeny i ty nejmenší děti. Výlet jsem absolvovala s malodřídni školou, 12 žáků ve věku od 6 do 11 let. Interaktivní výstava byla veliká radost nejen pro děti. Doporučuji všem vychovatelům, aby se dopředu s exponáty seznámili a dokázali snadno odpovídat na desítky zvědavých dotazů školáků.

4 Závěr

Motivace k sepsání této diplomové práce pramenila z mé osobní zkušenosti s krajinou CHKO Broumovsko. Již léta tento kraj navštěvuji jako aktivní sportovkyně, turistka a postupem času i milovnice místní architektury, lidského mikroklimatu a samozřejmě divoké přírody. Tuto zkušenost jsem chtěla předat nejen dětem, ale i pedagogům, kteří přemýšlí nad tím, kam vzít svoji třídu na výlet. Sama jsem si často říkala, jak by bylo příjemné, kdyby mi někdo výlet prostě připravil. Mým cílem bylo zpracovat užitečnou metodickou příručku.

Název diplomové práce je „Vlastivědné zajímavosti CHKO Broumovsko“. Pokusila jsem se skutečně „zajímavosti“ poskytnout. V praxi to znamenalo, že jsem se opravdu soustředila hlavně na část Adršpašsko-Teplických skal a dvě nejvýznamnější města, Broumov a Náchod. Potvrdilo se, že větší záběr by tato práce nepojala. Snaha o přinesení skutečných zajímavostí se myslím vyplatila a nově vzniklá metodická příručka jich nabízí ve všech svých částech poměrně dost. Pro mě samotnou je nespornou výhodou, že kraj důvěrně znám a sama tu trávím dost času. Proto jsem mohla nabídnout dětem i vlastní zážitky anebo zajistit přínosné průvodce.

Při studiu materiálů pro zpracování teoretické části této práce jsem začala číst knihy na dané téma, turistické průvodce a prošla mnoho webových stránek. Tato činnost se mi postupně stala dočasným koníčkem, ale cítila jsem, že je třeba jít více do hloubky. A tak se mi do ruky dostaly např. i horolezecké průvodce a mluvila jsem s mnoha lidmi, kteří v kraji buď žijí, anebo ho z jiných důvodů dobře znají. Začala jsem objevovat skrytá místa a pěšiny, o kterých se z map nedozvíte. Moje pocity, domněnky o kráse divoké přírody, která postupně formuje i lidské osudy a charaktery se potvrdily. Lidé žijící v CHKO Broumovsko jsou velmi uzavření, ale jen pro první setkání. Pokud Vám uvěří, pak se otevírají a stávají se neskutečným zdrojem informací, ale i inspirace. Musím seznat, že horolezci, kteří propadli kouzlu lezení na písku, jsou samostatná demografická skupina a jejich vztah ke svobodě a přátelství je opravdově ryzí. A i to je pro děti zdravě výchovné.

V praktické části jsem připravila formou metodické příručky pro děti i pedagogy několik výletů. Velmi se mi osvědčila práce s doprovodnými texty, jejichž obsah jsem čerpala z různých knih, rozhovorů s lidmi, nebo i vlastní zkušenosti přímo v terénu. Děti jsou obvykle velmi hravé a divočina, kterou jsme často prostupovali, případně

exponované výstupy na hrady, či lezecké zážitky, nikdy nezklamaly. Občas se stane, že některé z dětí, fyzicky slabší, má tendence poňukávat. Pestrý program, který jsem vždy pečlivě připravila, tyto stavy však snadno zlikvidoval. Reakce na výlety do měst byly velmi uspokojivé, Náchod i Broumov mají co nabídnout a vlastně poměrně statický zážitek z prohlídky zámku či kláštera byl skvěle kompenzován aktivnější činností v pevnosti Dobrošov nebo výstavě PLAY Broumovsko. Oznamkovala-li bych reakci dětí na výlety dle běžné školní známkovací stupnice, pak dávám 1-. Původní přepoklad, že dobrá příprava je základem úspěchu, byl rovněž potvrzen. A nejen to, potvrdilo se mi i to, že poutavý příběh „prodává“ a značně podporuje zapamatování.

Broumovsko je krásné místo. Výletů tu jdou dělat stovky, a kdyby náhodou došly značené turistické cesty, je tu ještě mnohem víc těch neznačených. Bohužel rozsah této práce neumožňuje přidat další z nich. Dobrou zprávou je, že tato příručka může zůstat otevřenou a další texty se dají postupně doplňovat. Přeji Vám, milí čtenáři, abyste s pomocí této práce prožili podobně příjemné chvíle, jako jsem prožila já s dětmi a dalším doprovodem na svých školních výletech.

5 Seznam zdrojů

Adršpach.cz (2014). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW:

<http://www.adrspach.cz/skaly/provoz-skal.html>;

<http://www.adrspach.cz/kultura-pamatky/kriz-smireni.html>.

Adršpach: Adršpašsko – teplické skály (2015). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné

z WWW: <http://www.region-adrspach.cz/aktivni-vyziti/cyklotrasy/>.

Adršpach, kraj skalních útvarů (2011). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW:

<http://www.skalyadrspach.cz/obec/nobce.html>.

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (2015). [online]. [cit. 11. 2. 2015].

Dostupné z WWW: <http://broumovsko.ochranaprirody.cz/charakteristika-oblasti/>;

<http://broumovsko.ochranaprirody.cz/charakteristika-oblasti/speleologie/jeskynni-system-poseidon/>.

Anglicko – český slovník (2015). [online]. [cit. 12. 2. 2015]. Dostupné z WWW:

<http://slovník.seznam.cz/en-cz/word/?q=slack&id=de9xJSuEUFo=>.

BAŠTECKÁ, Lydia, EBELOVÁ, Ivana a kol. (2004). *Náchod*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-674-5.

BERGMAN, Petr. *Broumovsko na historických zobrazeních – 1. díl.*(2013). Náchod: JUKO, Meziměstí, Broumovsko Organic. ISBN 978-80-905582-0-5. (Broumovsko Organic. ISBN 978-80-86213-52-1).

BERGMANN, Petr, BURIAN, Martin a JERÁBKOVÁ, Jana. (2003) *Broumovsko*. Broumov: TUŽ se, Broumovko!.

Bischofstein (2015). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW:

<http://www.bischofstein.cz/cs/bischofstein/historie>.

BLAHNOVÁ, Petra a LISÁK, Pavel. *Skaly Adrspaskie i Teplickie – ilustrovany przewodnik*. Náchod: JUKO. ISBN 80-86213-35-8.

BLAHNOVÁ, Petra a LISÁK, Pavel. *Skaly Adrspaskie i Teplickie kieszonkowy przewodnik po Skalnych Miastach*. Náchod: JUKO. ISBN 978-80-86213-41-5.

Centrum Walzel (2014). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW:
<http://walzel.cz/o-nas>.

ČECHURA, Jaroslav (1997). *Broumovská rebelie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-215-4.

Česká televize (2012). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW:
<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/162914-kvuli-mrazu-zemrelo-dalsich-5-lidi-a-popraskalo-potrubi/>.

Česko – Slovenská filmová databáze (2015). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: <http://www.csfd.cz/film/6824-treti-princ/>; <http://www.csfd.cz/film/345205-tri-bratri/>; <http://www.csfd.cz/film/130148-letopisy-narnie-lev-carodejnice-a-skrin/?type=film>.

Český horolezecký svaz (2015). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW:
<http://www.horosvaz.cz/clenstvi-v-chs/>.

Český statistický úřad (2014). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW:
[http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/9200404384/\\$File/13n106cd1.pdf](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/9200404384/$File/13n106cd1.pdf);
[http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/BC00298FFF/\\$File/1300721403.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/BC00298FFF/$File/1300721403.pdf).

DIBELKOVÁ, Irena, NOVÁKOVÁ, Klára a kol. (2003). *Broumovsko*. Praha: Olympia. ISBN 80-7033-679-X.

e – VŠUDYBYL (2011). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW:
<http://www.e-vsudybyl.cz/aktualne/absolutnim-vitezem-souteze-ceny-kudy-z-nudy-2011-se-stalo-skalni-mesto-u-adrspachu/>.

Filmová místa.cz (2015). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW:
<http://www.filmovamista.cz/film/dej?id=947-Peklo-s-princeznou>.

HNYK, Petr (2010). *Ze skal a podskalí*. Červený Kostelec: Pavel Mervart. ISBN 978-80-87378-54-0.

iTRAS (2015). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW:
<http://itras.cz/piskovna-adrspach/>.

JIRÁSEK, Alois (1966). *Skály*. Praha: NSKLU. ISBN

Jiráskův Hronov (2010). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW:
<http://www.jiraskuvhronov.cz/jh/clanky.php?id=6370>.

JÚZLOVÁ, Jana, KOČÍ Antonín a kol. (2005). *Česko*. Praha: Euromedia Group k. s. ISBN 80-242-1525-X.

Klášter Broumov, vzdělávací a kulturní centrum (2015). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW:
<http://www.klasterbroumov.cz/cs/klaster-broumov>;
<http://www.klasterbroumov.cz/cs/revitalizace-klastera>;
<http://www.klasterbroumov.cz/cs/hrbitovni-kostel>;
<http://www.klasterbroumov.cz/cs/cenik-vstupneho>.

KLIMEŠ, Lumír (2005). *Slovník cizích slov*. Praha: SPN. ISBN 80-7235-272-5.

KOMÁREK, Pavel Zany (2004). *Hrady.cz*. [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: http://www.hrady.cz/wnd_show_text.php?tid=4054.

Lajny.cz (2010). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW:
<http://lajny.cz/co-je-slackline>.

LISÁK, Pavel (2012). *Křížový vrch*. Náchod: JUKO. ISBN 978-80-86213-49-1.

LISÁK, Pavel (2007). *Teplické skály, horolezecký průvodce - 1. díl*. Náchod: JUKO. ISBN 978-80-86213-39-2.

LUKAVSKÝ, Stanislav (2000). *Adršpašské skály horolezecký průvodce – 2 díl*. Náchod: JUKO. ISBN 80-86213-13-7.

Lyžařský oddíl TJ Spartak Police nad Metují (2014). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: <http://ski.polickej.net/zavody/>.

Mapa České republiky (2011). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW:
<http://www.mapaceskerepubliky.cz/pocet-obyvatel-mest>.

Mezinárodní horolezecký filmový festival (2015) [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: <http://www.horolezeckyfestival.cz/o-nas/>.

MIKŠÍČEK, Petr (2005). *Sudetská pouť aneb Waldgang*. Praha: Dokořán. ISBN 80-7363-009-5.

Místopisný průvodce po České republice (2009). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: http://www.mistopisy.cz/adrspach_1080.html;
http://www.mistopisy.cz/teplice-nad-metuji_1092.html.

Náchod (2010). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: <http://www.mestonachod.cz/mesto-nachod/mesto/popis/>.

Oficiální stránky města Teplice nad Metují (2015). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: <http://www.teplicenadmetuji.cz/obcan/informace-o-meste/historie/>.

PIAČEK, Jozef a KRAVČÍK, Miloš (1999). *Otvorená filozofická encyklopédia* [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: http://dai.fmph.uniba.sk/~filit/fvp/prirucka_metodicka.html.

Piskari.cz (2015). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: <http://www.piskari.cz/cs/adrspach/za-piskovnou-15/>;
<http://www.piskari.cz/cs/adrspach/>;
<http://www.piskari.cz/cs/clanky-ze-skal-a-hor/ohlednuti-za-lonskymi-pisky-40/>.

Play Broumovsko (2014). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: <http://playbroumovsko.cz/#popis-vystavy>; <http://playbroumovsko.cz>;
<http://playbroumovsko.cz/#vstupenky>.

Příroda.cz (2015). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: <http://www.priroda.cz/slovník.php?detail=543>.

Redpoint (2015). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: http://redpointteam.cz/zavody/bufo_cross/bufo_propozice/index.html.;
http://redpointteam.cz/zavody/rallye_sudety/index.html.

RYBÁŘ, Petr, STANĚK, Josef a kol. (1986). *Náchodsko a hradecko*. Praha: Olympia. ISBN 27-026-86.

Slack.cz (2014). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: <http://slack.cz/homepage/page?name=vitejte>.

SÝKORA, Bohumil (2004). *Pískaři*. Náchod: JUKO. ISBN 80-86213-30-7.

SVĚCENÁ, Miloslava a SVĚCENÝ, Pavel (2013). *Bohatýrské časy*. Trutnov: Vlastním nákladem. ISBN 978-80-260-4110-8.

Školský informační portál Královéhradeckého kraje (2015). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: www.sipkhk.cz/data-statistiky/vyvoj-trhu-prace/vyvoj-nezamestnanosti/.

Španělsko – český slovník (2015). [online]. [cit. 12. 2. 2015]. Dostupné z WWW: <http://slovník.seznam.cz/cz-es/word/?q=svah&id=NKL8CiXmoC8>.

Vojenská pevnost Dobrošov (2014). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: <http://www.pevnostdobrosov.cz/kontakt>.

Zámek Adršpach (2015). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: <http://www.zamekadrspach.cz/index.php/historie>.

Zámek Náchod (2014). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: <http://www.zamek-nachod.cz/vstupne/>.

6 Seznam obrázků

Obr. 1 – Původní myšlenková mapa.

Obr. 2 – Znak CHKO Broumovsko.

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (2015) [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: <http://broumovsko.ochranaprirody.cz/>.

Obr. 3 – Území CHKO Broumovsko.

VOBR, Filip (2010). *Broumovsko (CHKO)* [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: <http://www.kct-tabor.cz/gymta/ChranenaUzemiCR/Broumovsko/index.htm>.

Obr. 4 – Geologický čas.

MARSCHALCO, Marian, GRYGAR, Radomír a kol. *Institut geologického inženýrství. Hornicko – geologická fakulta, VŠB - Technická univerzita Ostrava* [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: http://geologie.vsb.cz/geologie/KAPITOLY/2_ZEM%20C4%9A/2_zem%20C4%9B.htm

Obr. 5 – Smírčí kříž na Bukové hoře (fotografie z archivu autorky).

Obr. 6 – Rekonstrukce chalupnických stavení (fotografie z archivu autorky).

Obr. 7 – Logo MHFF.

Oficiální stránky města Teplice nad Metují (2015). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: <http://www.teplicenadmetuji.cz/turista/filmovy-festival/>.

Obr. 8 – Náhodná stránka z horolezeckého průvodce.

LUKAVSKÝ, Stanislav (2000). *Adršpašské skály horolezecký průvodce – 2 díl*. Náchod: JUKO. ISBN 80-86213-13-7.

Obr. 9 – Vrcholová krabička (fotografie z archivu autorky).

Obr. 10 – Dvojstránka z historické vrcholové knížky.

Piskari.cz (2015). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: <http://www.piskari.cz/cs/vrcholova-knizka/vetrna-1935-1963-9>.

Obr. 11 – Náradí (fotografie z archivu autorky).

Obr. 12 – Slanění s využitím osmy, lana a sedacího úvazku.

CERMAN, M. (2010). *Horyinfo* [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: <http://www.horyinfo.cz/view.php?cisloclanku=2009030016>

Obr. 13 – Výbava (fotografie z archivu autorky).

Obr. 14 – Trasa závodu Rally Sudety.

Redpointteam (2015). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: http://redpointteam.cz/zavody/rallye_sudety/rallye_trat/index.html.

Obr. 15 – Soupis běžeckých závodů v CHKO Broumovsko.

Lyžařský oddíl TJ Spartak Police nad Metují [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: <http://ski.polickej.net/zavody/>.

Obr. 16 - Highline, Green Air, Bišík (fotografie z archivu autorky).

Obr. 17 – Znak města Náchoda.

Město Náchod (2015). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: <http://www.mestonachod.cz/mesto-nachod/mesto/symboly/>.

Obr. 18 – Znak města Broumova.

Město Broumov oficiální web (2015). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: http://www.broumov-mesto.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=1276&id=1012&p1=1052.

Obr. 19 – Znak obce Adršpach.

KrásnéČesko.cz (2015). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: <http://www.krasnecesko.cz/znakypopis.php?id=6225>.

Obr. 20 – Znak města Teplice nad Metují.

Hrady.cz (2015). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW: http://www.hrady.cz/index.php?p=main_okoli&detailObec=10505&setPageTab=2.

Obr. 21 – Pravděpodobný původní vzhled hradu Střmen (fotografie z archivu autorky).

Obr. 22 – Naučná deska k hradu Skály (fotografie z archivu autorky).

Obr. 23 – Ceník autokempu Bučnice.

Turistický Autokemp Bučnice (2014). [online]. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z WWW:
<http://www.autokemp.wz.cz/cenik.htm>.

Obr. 24 – Ceník ubytování na záměčku Bischofstein.

Bischofstein, zámecký hotel, Broumovsko (2015). [online]. [cit. 11. 2. 2015].
Dostupné z WWW: <http://www.bischofstein.cz/cs/ubytovani/cenik>.

7 Přílohy

Příloha A - Rejstřík doprovodných textů.....	str. 87
Příloha B – Texty pověstí a legend.....	str. 89 - 96

Příloha A – Rejstřík doprovodných textů

Pro jednodušší práci s metodickou příručkou a samotné přípravě výletů jsem připravila ještě tento rejstřík. Jednotlivé texty jsem řadila tak, jak by mohly během výletu po sobě následovat. Pro tvořivější vychovatele je pak možné použít i další texty teoretické části. Např. osvěta sudetské otázky, ale i informace o fauně a flóře či velmi zajímavém mikroklimatu. Texty všech pověstí a legend jsou potom kompilovány v odstavci posledním.

Jednodenní výlet č. 1 (Adršpach)

Obec Adršpach: str. 46

Film: str. 26

Horolezectví: str. 30

Legenda o vzniku názvu řeky Metuje: str. 95

Zámek Adršpach: str. 52

Jednodenní výlet č. 2 (Teplice nad Metují)

Město Teplice nad Metují: str. 47

Husarská přilba: str. 61

Střmen: str. 49

Horolezectví: str. 30

Legenda o Stříbrném prameni: str. 91

Dvoudenní výlet č. 1 (Adršpašsko-Teplickými skalami)

viz 5.1 a 5.2 a dále:

Lidová architektura: str. 24, 64

Sport, běhání: str. 39, 65

Legenda o Spáleném mlýnu: str. 92

Dvoudenní výlet č. 2 (Bischofstein)

Město Teplice nad Metují: str. 47

Hrad Skály: str. 50

Zámek Bischofstein: str. 51

Horolezectví: str. 30

Slackline: str. 40

Legendy o Černém jezírku a Tajemném světle na Hradě skály: str. 88 - 90

Jednodenní výlet č. 3 (Náchod)

Město Náchod: str. 42

Jednodenní výlet č. 4 (Broumov)

Město Broumov: str. 43

Play Broumovsko: str. 29

Tajemné světlo na hradě Skály

Po tragické bitvě na Bílé hoře se nad českým královstvím usadila temná mračna. Mnoho lidí s celými rodinami muselo uprchnout ze země, aby si mohli ponechat alespoň své náboženství.

Tehdy měl skalské panství v držení pan Albrecht Kinnecký z Ronova, věrný evangelik. Často poskytoval protestantům, kteří tudy přechali do ciziny, pohostění a nocleh. Na záměcku se scházeli vyznavači evangelické církve a na pustém hradě mezi skalami konali bohoslužby.

Jedním ze zdejších návštěvníků býval i doktor Voborský s manželkou Evou, sestrou evangelického kněze Marouše. Doktor Voborský i Marouš se přidali k seiskému povstání, ale Marouš byl odhalen a zajat. Z vězení se již nevrátil. Po mnoha výsleších a mučení byl v roce 1627 v Časlavi popraven. Eeva se nedokázala smířit se ztrátou svého bratra. Zálem se rozemohla, dlouho churavěla a poté zemřela. Zanechala zde nešťastného muže a malého synka Valentýna, který jako jediný potomek dodával otcí sílu a smysl života.

Po čase vyhlásila katolická církev boj proti nevěrným a doktor Voborský se rozhodl mlouvanou zemi opustit. Šlihl jen nejnunější věci a pár cenných knih a se synkem se vydal nejkratší cestou za hranice. V lesích u Bromnova je však přepráda císařská četa. Otec byl těžce zraněn a nechán svěmu osudu

v lese. Valentýnův život vojáci ušetřili, ale vzali ho s sebou na převyčehování. Voborský se z posledních sil vrátil na hrad Skály. Trvalo dlouho, než se rány zahojily. Konečně nadešel čas, kdy se vydal hledat ztraceného syna.

Zoufalý bloudil zemí sem a tam, všude se vyptával na syna, ale nikdo o Valentýnovi nesyšel. Nakonec se vyslefený a nešťastný vrátil zpátky na skalské panství a osamocen živořil ve zříceninách starého hradu. Tou dobou se začalo každou noc objevovat na hradní věži podivné světlo. Lidé v okolí si vyprávěli o tom, že na hradě straší. Ani za bílého dne se ke Skalám nikdo nepřiblížil. Služebnictvo postupně opouštělo zámek, protože se báli strašidel a zlých duchů. Správci nezbylo nic jiného než se obrátit na hradeckou vrchnost. Vyložil vše o světě, které se každou noc objevuje na věži. Přiznal také, že se po kraji vypráví historky o tom, jak se na hradě zabydlela strašidla. Vrchnost proto vyslala na Skály kanovníka, aby zde celou záležitost vyšetřil a v panství opět nastolil klid.

Kanovníkův kočár dorazil na panství až k večernu. Hned po večeri vyšel v doprovodu správce do záměcké zahrady a společně vzhlíželi k hradní věži. Zakrátko se na kraji snesla tma a chvíli poté se na staré hradní věži objevilo světlo. Kanovník vzal od správce lucernu a vykročil k hradním zříceninám. Dlouho se nevracel zpátky, až teprve k ránu se pobludý a zamýšlený objevil na zámku. Nikomu neřekl ani slovo, nechal si připravit kočár a bez vysvětlení odjel zpátky do Hradce.

Nikdo nevěděl, jak si jeho pocínání vysvětlit, a jen netrpělivě čekali, jestli světlo zazáří. Té noci však byla na věži tma a světlo se neobjevilo ani žádnou další noc. Zmizelo stejně záhadně jako kanovník.

Za nejalý čas lidé zapomenúli a na skalském panství se vše vrátilo do starých kolejí. Až jednou zámek nečekaně navštívil očen mladý kněz, který kdysi zbavil hrad strašidelného světa. U číše vína vyprávěl správci, co se tu noc na hradě přihodilo.

Černé jezírko

Když kanovník tehdy vstoupil do rozvalin, našel tu starce, se kterým dlouho rozmloval. Vyšlo najevo, že tajemným starcem je doktor Voborský. Na hrad se uchýlil, když už nevěděl kam jít a kde hledat ztraceného syna. Stále však nepřestával doufat, že se s ním jednoho dne setká. Proto v noci rozsvěcel světlo ve víře, že Valentýn sám k němu najde cestu.

A tak se také stalo. Kanovník z vyprávění starce brzy poznal, že ten nešťastný muž je jeho otec. Po dlouhých nekončících letech se přece jenom shledal se svým milovaným synem. Jaké však čekalo otce zklamání! On pravověrný evan-gelík a jeho syn v řadách nepřátelských katolíků.

Následujícího dne, kdy syn odjel zpět do Hradce, doktor Voborský s chatrným zdravím a zlomeným srdcem odešel znovu do ciziny, odkud se již nikdy nevrátil.

Na pevných pískovcových skalách se vypíná torzo bývalého hradu Škály, které se zrcadlí v hladině nevelkého jezírka. Podle jeho imavé vody mu všichni říkají Černé jezírko. V dávných dobách však bývaly vody rybníka zcela průzračné. Dno pokrýval bílý písek, který z okolních skal smývaly a splavovaly mohutné deště. V čisté vodě rybníka se to jen hemžilo duhovými pstruhy a jinými rybami.

V tomto těmém a klidném jezírku nalezl svůj domov zelený saňk, mrzutý hasstrman. Místní obyvatelé tvrdili, že malý rybníček je hasstrmanův vejmeněk a že v jeho věku mu už síly nestačí, aby žil ve větších vodách. Nosil obnošený zelený kabátek, červené kalhoty a vysoké černé boty, kterým se říkalo holštyblata. Prořídle vlasy zčásti zakrýval žlutý plstěný klobouk, vzadu ozdobený vřdím ocáskem. Na jednom místě rybníka vystupoval veliký kámen, který všichni nazývali Vodníkovo sedátko. Za slunečního počasí zde hasstrman vyhřival své staré kosti a léčil revmatismus, který ho rok od roku více sužoval. Sedával tu i za měsíčních nocí, kouřil usušený puškvorc a sledoval vodní svět pod hladinou i ruch v okolí.

K jezírku se za teplejších večerů chodívala vykoupat vesnička chasa. Jednoho májového večera dovádělo na louce u jezírka několik divok z okolních usedlostí. Hasstrman právě seděl v koruně staré vrby a dovádějící děvčata dlouho pozoroval.

Nejvíce ho zaujala Anička, dcerka z nedalekého statku. Čím dále na ni hleděl, tím více se mu líbila. Úplně zapomněl na své stáří i nemocné opuchlé klouby. Usmysl si, že ji učini svou ženou.

Od té doby denně sedával na kameni nebo vrbě a na svoji vyvolenou toužebně čekal a bolestně vzdychal. Po několika dnech se vesnická mládež opět sešla na hrázi u rybníka. Vodník mezi nimi bezpečně poznal vysněnou Aničku a už z ní nespustil své rybí oči. Schoval se a čekal na správnou chvíli. A brzy přišla. Anička odběhla kousek od svých přátel a přiblížila se ke břehu, aby natrhala květku blankytných pomněnek. Když se naklonila nad hladinu, hasstrman využil příležitosti a strhl ji do svého mokrého království. Voda se nad nimi zavřela a na hladině po nich zůstala jen velká kola.

Dlouho ji všichni hledali, volali, prohlédali v lese každý kout, ale po dívce nebylo ani stopy. Zatímco všichni ve vesnici truchlili a Aničku oplakávali, starý hasstrman připravoval svatbu. Anička prosila o propuštění, plakala, ale marně. Někteří mladíci dokonce vznesli podězení na starého hasstrmana, ale nikdo nemohl uvěřit, že by takový neškodný vysloužilec ještě dokázal uchvátnout nějakou dušičku.

Čas plynul, přešlo leto a nastal podzim, čas posvícení. Do starého hostince na druhé straně obce přijeli muzikanti. Lidé se zde sešel z širokého okolí a dlouho do noci se vyhrávalo, tančilo a veselilo. Hudba, zpěv a smích z hostince dolehaly až k rybníku. Vodník byl zvědavý jako stará bába, a tak si řekl, že se podívá na břeh. Chvilí seděl na svém sedátku, ale stromy, které obklopovaly rybník, tlumily přicházející hudbu. Aby lépe slyšel, poposel až kousek za hrázi, odkud již bylo lépe vidět i slyšet. Nakonec se osmělil ještě více a zašel až k hostinci.

Těto chvíle rychle využila Anička. Když se hasstrman vzdálil, vyskočila z vody a utíkala domů. Na statku zavládla veliká radost, divže Aničku neumačkali. Všichni ji líbali, zpovídali a snaželi posvícenské dobroty. Radosná zpráva se ihned

roznesla po celé vesnici a donesla se i k usím starého hasstrmana, který právě poslouchal pod okny hostince. Vrátil se do svého vodního království a od tohoto okamžiku se v rybníce začaly dít podivné věci. Vodník se tak rozložil, že se klidná voda rybníčka začala vlnit, bublat a nakonec vřít. Zatím celou louku, kde hasstrman poprvé spatřil svou vyvolenou. Několik dní se mlsní k rybníku ani nepřiblížili.

Po čase, když se hladina opět uklidnila, vydalo se několik mladíků na skálu nad rybník, aby zjistili, co se tu vlastně stalo. Nestatili se divit, co dokáže rozložený vodník. Dříve křišťálové čísta voda zmizela a místo ní byla v rybníku voda černá. A taková zůstává dodnes.

Stříbrný pramen ve vlčí rokli

Již od pradávkyž dob, kdy žení putovavý kmeny Kelts, mlíli lidé až v posvátné hnté místa, kde na zemské povrchu vytváří pramínky nebo studánka. Jsté v neclané době bylo rozšířením zryben, že na mnohá místa, kde se žení vytváří žívolatární voda, přínáště obrážky svatých a konali k této místní zbožná provoci. O mnohých studánkách a lesních pramenech kolobaly nejmlnější příběhy, které se přídávavý z generace na generaci, až se z nich staly lidové povstí. Jednou z nich je příběh o Stříbrném prameni v Teplických skalách.

Je tomu už dávno, kdy na zdejším zámku zavládl nebyvalý ruch, radost a veselí. To se konečně zámekskému manžel-skému páru, Vladýkovi a jeho ženě, narodil první potomek. Byla to holčička a dostala po mamince jméno Alžběta. Všichni se kolem ní točili, zahrnovali ji láskou a pozorností, a to nejen rodiče, ale i služebnictvo. Jakkouž na zámku vyrůstala jako jedináček, obhlbala si několik dětí z okolních vesnic, které pak měly volný přístup na zámek, kde si hrály a prožívaly společně dětské radovánky.

Tak léta plynula a z malé Alžběty vyrostlo překrásné děvče. V šířem okolí nebylo zádné, které by se jí svými púvaby vyrovnalo. Oči měla jako pomněnky a vlasy jako nejmenší jelen. Alžbětu zdobilo i dobré srdce. O její kráse se brzy roznesly

zvěsti do širokého okolí. Ani jeden z mládíků si však netroufal zámekskou slečnu oslovit a promluvit s ní, všichni se obávali, že takové krásy nejsou hodni.

Až jeden z nich, sedlákův syn Adam, si dodal odvahu a šel na zámek požádat o Alžbětinu ruku. Adam se však Alžbětě nezamlouval, potají už milovala jiného a ani rodiče jí nic nerozmlouvali. Sami si mysleli, že má na vdávání ještě čas. Adam však nemohl na krásu své vyvolené zapomenout a rozhodl se, že jí získá stůj co stůj. Zpočátku jí posílal dary a květiny, později pak milostná psaní. Když se nedočkal od-povědi, sledoval ji na každém kroku. Dívka byla z jeho pronásledování nešťastná a nevěděla kudy kam. Její citel byl všude za ní jako stín.

Jednoho letního dne se celá zoufala rozhodla, že před svým neodbytným nápadníkem uteče. Sbalila si pár nejnutejších věcí a uprchla do bezpečí zdejších skal. Mistro, kde se nešťastnice ukrývá, znalo jen několik nejbližších. Adam se o jejím úkrytu dozvěděl od jedné zrádné služebné, která mu dva stříbrnáky tajemství vyzradila. Povzděla mláděkovi, že se dívka ukrývá ve skalách, kde ze země vytváří stříbrná voda. Druhého dne hned po ránu se vydal do skal a začal hledat místo se stříbrnou vodou.

Jeho pocínání sledovala lesní víla, která měla ve své moci všechny studánky, prameny a pramínky ve skalách. Rozhodla se, že Alžbětě pomůže. Dvanáctkrát mávla svým kouzelným proutkem a ze země vytvrslo dalších dvanáct stříbrných pramenů, každý v jiné skalní rokli. Tak troublečnu mláděkovi hledání znesnadnila. Adam od té chvíle bloudivl skalami od jednoho pramene k druhému, ale svou vyvolenou stále nemohl nalézt. Takto několik dní obcházel dvanáct pramenů, ale ke třináctému nešel. Číslo třináct mu bylo sudíčkou zapovězené, přinášelo mu jen bolesti a neštěstí.

Nakonec Adam pronásledování zanechal a vrátil se domů na statek. Časem si našel jinou nevěstu, oženil se a z krajce nadobro otešel.

Od té doby vyvěrá ve skalách třináct čístejších pramenů, ale jen jeden se jmenuje Stržbrný, ten ve Vřetě roklí, u kterého se tehdy ukryvala nádherná dívka ze zámku.

Prostřední mlýn v Adršpachu

V Adršpachu stávalo kdysi několik mlýnů. Všechny byly zastaralé od soutoku Zaobovského potoka s Metují a na krátkou úseku k dolní bráně obce stály hned tři. U soutoku to byl takzvaný Horní mlýn, kousek níže přiváděl náhon voda na mlýnská kola Prostředního mlýna a konečně zela na hranicích obce stál Dolní mlýn, někdy také zvaný Luční.

Prostřední mlýn byl spojen i s pílou, ale roku 1930 se na střední starosti obnily klobouč a od té doby je znám spíš pod jménem Spálený mlýn.

Zatímco mlynářům v ostatních mlýnech se vedlo jednou lépe a jindy hůř, mlynář v Prostředním mlýně nikdy nouzi nepoznal. I v letech, kdy kraj postihla bída a nemoci, hospodářství v Prostředním mlýně vždy jen vzkrévalo. Brzy se začalo šuškat, že v tom musí být nějaké kouzlo. Mnohokrát se lidé starého mlýnaře dozavovali na jeho tajemství, ale nikdy se jim kloudně odpovědi nedostalo.

Starý mlynář byl člověkem málomluvným, nechodil ani do kostela, ani do křemý. Věděl se o něm jen to, že je starý válečný voják. Měl za sebou nejedno válečné tažení a se šestáky, které jej po celý život provázely, prošel už velký kus světa. Protože mlynář ve světě ledacos viděl a slyšel,

začalo se říkat, že za jeho úspěchy stojí nějaké čary, které se naučil při svých touláčích světem.

Rok se sešel s rokem a práce začínala stárnoucího mlynáře zmáhát. Přijal tedy do služby mladého a silného mládka z vesnice a postupně jej zasvětil do mlynářského řemesla. Přes den pracovali spolu, ale po večeru se vždy mlynář odebral do své jizby, kde dlouho do noci svítil. Mladíkovi stále vrtalo v hlavě, co tam každý večer mlynář dělá. Jednoho večera opatrně přistavil žebřík a vyšel až pod okno. Opatrně nahlédl dovnitř. Ve svitu svíčky uviděl starého mlynáře, jak sedí u stolu a cosi čte ve velké knize. Dlouhou dobu pak mladík přemýšlel nad tím, co může být v té knize tak zajímavého, že nad jejími stránkami tráví mlynář každý večer až dlouho do noci.

Netrvalo dlouho a konečně se naskytna šance přijít záhadě na kloub. Mlynář hned po snídaní odjel z obchodníkem do Zdoňova. Učeb, který mezitím povýšil z mladého smetáčka na staršího práška, zůstal ve mlyně sám. Jakmile mlynář zmizel za ohybem cesty, vyběhl do patra, odtrhl prkno ve stěně a škvírou vložil do mlynářovy světnice. Na stole vedle svíce ležela otevřená kniha vázaná v černé kůži. Dychtivě nahlédl na vrchní list, ale uviděl jen podivné symboly a zaklínací značky. Prolistoval celou knihu, ale všude nacházel jen to samé. Po chvíli mu náhodně padl do oka zvláštní text. Sice nedával žádný smysl, ale přesto jej začal pomalu a nahlas předčítat.

„Kro, kro, kra, kri – naplňte můj dům úplně!“ Jakmile vyslovil poslední hlásku, zdvihl se vítr, rozrazil okna a dovnitř se začali sletat havraní a černé vrány. Za neustálého kroužení se přibližovali k mladíkovi, až jej po chvíli začali tlouci křídly. Ptáci se s mladým práškem točili v dětském tanci a kdoví, jak by to dopadlo, kdyby starý mlynář nepojal předtuchu, že se doma něco zlého přihodilo.

Rázně ukončil jednání s obchodníkem a celou cestu poháněl koně zpět k domovu. Přijížděl právě večer. Zdáli už

slyšel kráčení vran, a když přijel blíž, spatřil nad mlynem černý živý mrak.

Mlynář rychle seskočil z koně a vběhl do stodoly. Hned za dveřmi stálo několik pytlů s obilím, jeden pytel rozvázal a vysypal zrní na zápraží. Ptáci se sletli na zem a začali zobat. Dál už neváhali ani chvíličku, rozrazili dveře a rovnou zamířili do své jizby v podkroví. Zde popadli knihu a kouzelnou formu, kterou prášek přičaroval vrány, přečetl pozpátku. S každou vyslovenou slabkou a každým slovem ubývali ptáci stejně rychle, jak se před chvílí objevili. S posledním písmenem zmizela také poslední vrána.

Mlynář za zpusobené potřeze řádně vyřadil práška za uši a zakázal mu o celé věci mluvit. Mladík dlouho dovedl svůj jazyk ovládat a slib mlčenlivosti důstojně dodržoval.

Po několika letech mlynář opět na pár dní odecestoval. Mladík se o svém zážitku se zaklínací knihou světl bratrovi. Prozrazením tajemství porušil prášek magické kouzlo přísahy. Druhého dne ráno, když do mlyna přijížděli první zákazníci, našli mladíka se zlomeným vazem v mlynském náhonu.

Tento příběh nebyl jediný, který se vyprávěl o mlynářovi a jeho kouzelné knize.

Každý rok přivážel jistý sedlák z Adršpachu do Prostředního mlyna obilí na semlet. Protože byl mlynářův dávný přítel, poseděl společně na zápraží a probírali obvykle počky a drahotu. Tentokrát si sedlák postěžoval, že mu pacholek odešel ze služby a on zůstal na večkerou práci sám. Především ho dle navozil na pole mnoho kopek hnoje a teď je musí rozházet, aby mohl zaorávat. Mlynář chvíli sedláka poslouchal, pak se lišácky podíbal za uchem a navrhl mu sázku: „Všadíme se o soudek piva, že zítra, než se budou lidé vracet ze Zdoňova z dopolední mše, bude všechna hnoj rozházený po poli.“ Pak podáním ruky sázku uzavřeli.

Druhého dne si mlynář přivstal a na pomoc si vzal svou kouzelnou knihu. Chvilku přemýšlel, jaké kouzlo by bylo pro

danou věc nejvhodnější. Za chvíli už přeríkával slova, která opět přivolala vrány.

Když ráno Adršpašští mířili ke zdoňovskému kostelu, viděli, jak se na pole sletají vrány a usedají na kupky hnoje. Sorvaže zazněly kostelní vrahany, vrány se daly do práce. Než se lidé vraceli z kostela, bylo vše hotové. Sedlák nevěřil svým očím, ale co naplat – sázka byla uzavřena. A tak ještě téhož dne odpoledne musel do bývalého adršpašského pivovárku pro soudek, který společně s mlynářem vypili.

Se zaklínací knihou uměl mlynář i mnohé jiné kousky. Jednoho dne se v křtění sešel s jiným sedlákem, který si stěžoval na zloděje, který mu chodí v noci vykopávat brambory. Už několik večerů na něj číhá, ale vždy marně. Ráno najde čerstvě rozkopaný řádek na opáčeném konci pole, než na křtím zrovna hlídal. Mlynář sedlákovy nátky chvíli pozorně poslouchal a jen se usmíval pod vousy. Nakonec uklidnil sedláka, ať jde klidně spát, on že už zařídí vše potřebné. Po návratu z křtím vzal svou knihu a vyvolal kouzlo, které zloděje při krádeži na místě přimrzá a nedovolí mu odejít.

Tu noc si opět zloděj přišel na pole pro svůj obvyklý kousík brambor. Chvilku čekal ve sínu lesa, ale všude kolem pavenoval noční klid. Dostal si odvahu, vyskočil z lesa na pole a začal kopat. Sorvaže ale vykopané brambory sbíral do kousíku, kouzlo začalo působit. Zloděj zůstal na místě ohnutý, jako by byl přikovaný. V hlubokém předklonu musel vydržet až do božího rána, kdy se na pole dostavil majitel. Hned zamířil ke zloději, aby se podíval, který nezvaný pomocník mu chodí sklízet úrodu. Když zloděje poznal, vyčítal mu tam, kde měl právě „vyšpuliho“.

To byl jeden z posledních kousků mlynáře z Prostředního mlýna. Každým dnem starý muž silněji cítil, že jsou jeho dny sečteny. Obával se, aby po jeho smrti knihu někdo nezneužil, a proto ji důkladně zabalil a řádně ukryl v podkrovi

mlýna. Od té doby mlýn několikrát změnil majitele, až v roce 1930 sedl na střechu ohnivý kohout a mlýn lehl popelem. Při požáru s veškerým mlýnským zařízením shořela i pověstná zaklínací kniha. Pro toto místo se časem vžil název U Spáleného mlýna.

Pověst o řece Metuji

O tom, kde Metuje pramení, se vedly letité a dlouhé spory. Podle nejstarší verze z roku 1570 byl pramen Metuje zakopán jižně od lagru Dušitka. V méně nepřesné mapě z roku 1619 byl popřítován v jakési zaklenuté skelské bori na západ od Mezi-městí. Autor jiné mapy z roku 1712 umístil dokonce pramen Metuje v prostoru od Vjroky Svrstě směřem ke Náchodu. Poát byl dlouhá léta zastaravý názor, že Metuje pramení někdeke kalametru za hranicemi v dnešním Polsku. Až úředním roz-hodnutím v roce 1975 bylo označeno nové prameništi řeky zá-padne od Adšparchu, v lúkách mezi Adšparchskými skalami a Hadkoviciemi.

Od této doby tedy Metuje oficiálně nabírala dříve používa-né pojmenování Skalní potok nebo jiné přibližně užitévá něme-cké názvy Eichenbach nebo Fohlenbach – Průněži potok. Pro horní partii toku se užival název Ronsenbach – Dunitý ne-bo Hunkčí potok.

Metuje protéká Vlti rokem, napojují jezírka v Adšparchských skalách a přes Věky a Malý vodopád se proudíá skalními sou-těskami, aby oklikou kolem Adšparchských a Tepičských skal pokračovala do místřecem. Má se za to, že jezero Metuje pochá-zí z bývalého jezírka, kde zůklad slava „Met“ znamená střed. Název řeky vznikl v roce 1186 jako „Metinja“ prandě-podobně tedy označuje řeku prarstání, ležící mezi Ořtí a Úpon.

Lidová slovesnost ale nabízí ještě jednu verzi o tom, jak vznikl název této řeky.

Kraj Broumovského výběžku byl kdysi liduprázdny. Pokryval jej hluboký prales, jímž protékala divoká a bezejmenná říčka. Král Přemysl Otakar I. přenechal tento kraj Břevnovskému klášteru a ve své darovací listině ho nazval „krajinou děsnou v širé pustině“. Přesto sem přicházeli benediktinští mniši a postupně vybudovali klášter v Polci nad Metují a Broumově. Z Břevnova jim posílali další mnišky, aby káceli stromy, zakládali nová pole a lákali sem lid, který by pomáhal. A tak přibývalo chalup, vesnic i městeček. Vodní tok se stal jakýmsi vodítkem, podél kterého osadníci postupovali dále.

Jednou se mniši vydali proti proudu řeky, aby vypátrali, kde vlastně říčka pramení. Doprovázelo je několik zbrojno-šů, protože v pralesě je čekalo mnoho překážek a možná i boj s šelmami a dravci. Cesta byla pomalá a velmi unavující. Mniši s mnohdy i hrovná rukama si klestili cestu houštinami, přelézali kameny i spadlé kameny stromů a procházeli skalna-tými roklinami. Častokrát se museli vracet, aby obešli hlubo-ké močály. Když už byli unaveni, usadili se k odpočinku do stínu před poledním slunkem. Při jídle mniši přemýšleli, jaké jméno dají říčce, podél které právě postupují. Ozývaly se různé nápady, ale na žádném z nich se nemohli shodnout.

Kolem nich poletovalo mnoho motýlů, v korunách stromů se ozýval zpěv ptáků, v trávě a mechu se to jen hemžilo rozmanitými druhy brouků a hmyzu. Okolní panenská pří-roda zámatala mladého mniška více než řeci starších bratrů. Zvedl se z kůžešm, na kterých doposud odpočíval, a vydal se lesní houštinou ke stromu, kde zel po vyhnité věvi tmavý ovor. Hbitě přiskočil ke stromu a opatrně nahlédl do duti-ny. Všude kolem něj poletovaly podrážděné věčvy a v šeru dutiny spatřil mnišk plástve plné medu. „Med tu je, med tu je!“ vykřikl pln radosti na své druhy, že objevili v lese něco

dobrého k snědku. Část plásví mniši ze stromu vyrndali a ochutnali sladkou pochoutku.

Nejstarší mnich si náhle vzpomněl na radostný výkřik „Med tu je!“ a napadlo ho, že by se řeka mohla jmenovat Metuje. Ostatním se nápad zamlouval, a od té doby se místní řeka nazývá Metuje.